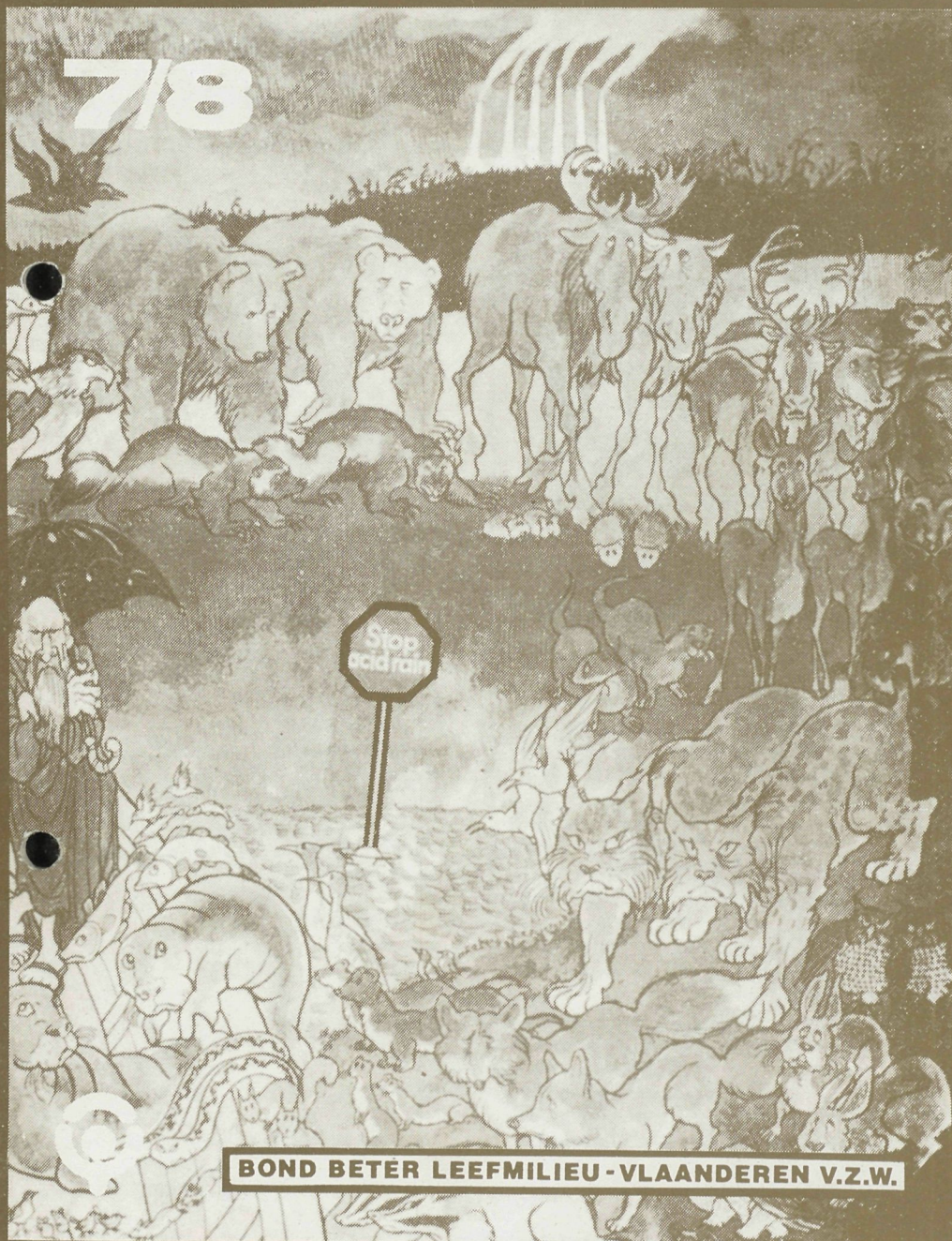

MILIEURAMA

7/8

BOND BETER LEEFMILIEU - VLAANDEREN V.Z.W.

**MILIEURAMA IS HET POPULAIR
MAANDBLAD VAN DE BOND
BETER LEEFMILIEU-VLAANDEREN**

Redactie en administratie:

Aarlenstraat 25, 1040 Brussel.
Tel.: 02/230.94.10

Jaarabonnement: 300 fr. te storten
op rekeningnummer 427-9082201-48
van de Bond Beter Leefmilieu-
Vlaanderen.

Steunabonnement: 500 fr.
Abonnement buitenland: 350 fr.
Cultureel jongeren-paspoort,
Plus-drie-pas : 240 fr.
Los nummer: 40 fr.

**Hoofredacteur
en Verantwoordelijke uitgever:**

Dirk Van Melkebeke

Medewerkers:

Lieve Grauls, Eddy Cautaers,
Martin Besieux, Ann Kenis en
Dirk Serneels.

Lay-out:

Martin Besieux

Copyright:

Overname van artikels wordt aanbevo-
len, mits schriftelijke toelating en bron-
vermelding.

**KRINGLOOPPAPIER IS
MILIEUVRIENDELIJK**

ILLUSTRATIES

Kaft: Swedish and Norwegian secreta-
riats on Acid Rain - p.5: Acid News
2/83 - p.6: Tabel: Vangenechten J.H.D.,
Water Quality Bulletin 8.3.83 - p.7:
Acid News 2/83 - p.9: Streekhuis Male-
gijs - p.10,11,12,13,14,15:D.Gysels -
p.16,18: H. Maenen - p.20,21: Isis -
p.23: De Koevoet/Karlos - p.25,26:
Arbeid en Milieu 80/3-Jos Vossen -
p. 26: Luc Verhaegen - p. 32,33:

Inhoud

EDITORIAAL

Dirk Van Melkebeke ...3

LEZERSBRIEVEN EN REAKTIES ...4

Zure neerslag: situatie-
schets in België
Tine Heyse ...5

Is verzoening tussen rekre-
atie en natuurparkbehoud
mogelijk?
Philippe Marchand, Martin
De Pelsmaecker, Dirk Waelpuut ...9

Landschap en ontgronding
Hendrik Maenen ...16

FLITSSEN ...19

Dossier Smeetshof:
schandalige illegaliteit
Martin Besieux ...20

Arbeid(-ers, -sters) en
milieu(-aktivisten)
Guido Steenkiste ...23

Huidig landbouwbeleid drijft
de landbouwer tot milieu-
onvriendelijke ingrepen
Hubert Neuckermans ...27

Milieuvervuiling en wereld-
vrede
Wilfried De Bleser ...32

KORTE BERICHTEN ...34

PUBLIKATIES ...38

PORTRET: Vlaamse Vereniging
voor Industriële Archeologie...42

KALENDER ...43

Internationale Solidariteit-VDO -
p. 38: Nat. Inst. Huisvesting -
p. 39: Vereniging Milieudefensie.

Editoriaal

mv. pld
18.8.83

2

1400 milieuwerkers applaus, maar...

Dirk Van Melkebeke

Eind maart kondigde minister Lenssens aan dat hij werkgelegenheid zou creëren voor 1500 langdurig werklozen via het typeproject "verbetering van het leefmilieu", en dit in het kader van het Derde Arbeidscircuit.

Nu willen wij best geloven in de goede bedoelingen van de minister, maar enige scepsis drong zich toch op (wij hebben al meer 10.000-en jobs horen beloven in het verleden), maar naar verluid zijn de eerste projecten van start gegaan in de loop van de maand juni en zijn er ongeveer 2/3 van de gemeenten die een aanvraag voor een DAC hebben ingediend. Dit betekent werkgelegenheid voor zo'n 1400 milieuwerkers. Wat dat betreft, goed nieuws dus.

De taken die vooropgesteld worden in het project zijn:

- strijd tegen het sluikestorten, selectief ophalen van afval, milieuvriendelijk onderhoud en beplanten van bermen, opsporen en controleren van lozingspunten in waterlopen, saneren en ruimen van waterlopen, aanleggen en onderhoud van toeristische voetwegen, plaat-sing van toeristische signalisatie, en inrichting van nieuwe groene ruimten (parken, speelpleinen en visvijvers).

Een tweede luik bevat dan een aantal didactische activiteiten zoals aanleg van een mini-arboretum, een leefmilieudokumentatiecentrum, een demonstratie-kompostterrein.

Vele milieubewuste mensen zullen alvast met ons de wenkbrauwen fronsen bij het dooreenhaspelen van toerisme en milieubescherming in dit project.

Maar er is meer. Dergelijke projecten zijn maar een druppel op een gloeiende plaat, als de overheid de vervuiling die op grote schaal ons milieu bedreigt (bijv. zure regens, kernenergie, lood in de benzine, chemisch afval,...) niet tegelijkertijd grondig aanpakt.

Dergelijke projecten verliezen dan alle geloofwaardigheid en worden dan niets meer dan de poetslap waarmee de overheid het groene blazoen wil oppoetsen. Het wordt dan met een schelp de oceaan leeg-scheppen voor de 1400 milieuwerkers, en dat is een verdomd frustrerende arbeid.

lezersbrieven en reakties

Phillips Petroleum

De public-relationsman van Phillips Petroleum te Tessenderlo verklaarde aan de kranten : "Men moet ons nochtans de kans geven ons technisch te verbeteren". Dit gebeurde nadat PP eind april een tijdelijk produktieverbod kreeg wegens stank.

Phillips Petroleum stinkt echter sinds zijn start begin 1981 !!! Dergelijke hinder was door BELT (Beter Leefmilieu Tessenderlo) voorspeld doch door PP en overheid werden deze waarschuwingen weggewuifd. Het bedrijf zou immers GEEN last bezorgen! Volgens BELT zijn er geen uitbatingsvoorwaarden te bedenken die PP zonder hinder laten produceren. Telkens bewijst PP dat er bijvoorbeeld geen pakkingen (joints), kranen e.d. bestaan die mercaptaan-dicht zijn, maar PP ontkent dikwijls zijn schuld, geeft dan weer (achteraf) toe, gaat al eens dicht, verontschuldigt zich en... mag van voorafaan beginnen. Moet ik het resultaat voorspellen? Moet men ze de kans geven om technisch te verbeteren? NEEN!! PP is onbetrouwbaar. Het had er niet mogen komen. Nu is er maar één oplossing : definitief dicht !! Want zelfs uit een stilliggend PP ontsnapt stank zoals herhaaldelijk en recent werd bewezen.

Minister Lenssens verklaarde in Actueel (17.03.83.) dat PP de strengste uitbatingsvoorwaarden in heel Vlaanderen, België en zelfs Europa had. Een maand later stinkt het tot in Antwerpen (22.03.83). En weer "denkt" minister Lenssens eraan de exploitatievoorwaarden te verstrengen. Dat heeft hij reeds meermaals beweerd. Verstrengen moet toch alleen als de bestaande voorwaarden te zwak zijn. De auditeur bij de Raad van State

neemt de bewoordingen van die voorwaarden - als ik het geheimtaaltje ongenueanceerd maar duidelijk mag samenvatten - hij noemt ze té algemeen. Het zullen wel niet de beste van Europa zijn, maar waarom zegt die minister dat dan? Ofwel mag het volgens die uitbatingsvergunning stinken, ofwel niet. Welnu het mag, want geregeld hoor je dat er niet voldoende rechtsgrond is om PP zijn vergunning af te nemen. Stinken mag sinds begin 1981, mits een vermanende vinger en af en toe, als de stank tot ver buiten de streek gaat, een tijdelijke sluiting. Als de stank binnen de streek blijft, zijn er geen voldoende rechtsgronden. Nochtans zou PP niet voor hinder zorgen! Waar zijn nu de experts zoals professor Bosch, de deskundigen die door hun gunstig advies medeschuldig zijn voor PP in Tessenderlo? Welke middelen brengen ze aan om de opgedrongen stank weg te nemen? Ze zwijgen in koor! In een interview (2.05.81) zei professor Bosch over de stank tot in Brussel : "Zoals het toen stonk zijn er maar twee verklaringen. Ofwel is er kwaad opzet in het spel. Ofwel is dat spel daar zo lek als een mandje en kennen die kerels van Phillips hun elementaire scheikunde niet". Na al die jaren mag ik het wel verklappen : ik ken ze allemaal, de saboteurs die al die jaren, per fiets, flesjes mercaptanen dropten tot in Brussel, tot in Antwerpen, zonder gepakt te worden. Voor de BOB enzo : dit laatste is ironie; want je weet maar nooit in dit land.

Straks wordt niet de dief gearresteerd, wel wie "Houd de dief!" heeft durven roepen, en DAT zou pas goed SCHANDE zijn.

Ward Hermans, Eersels 46
3980 TESSENDERLO

zure neerslag : situatieschets in België

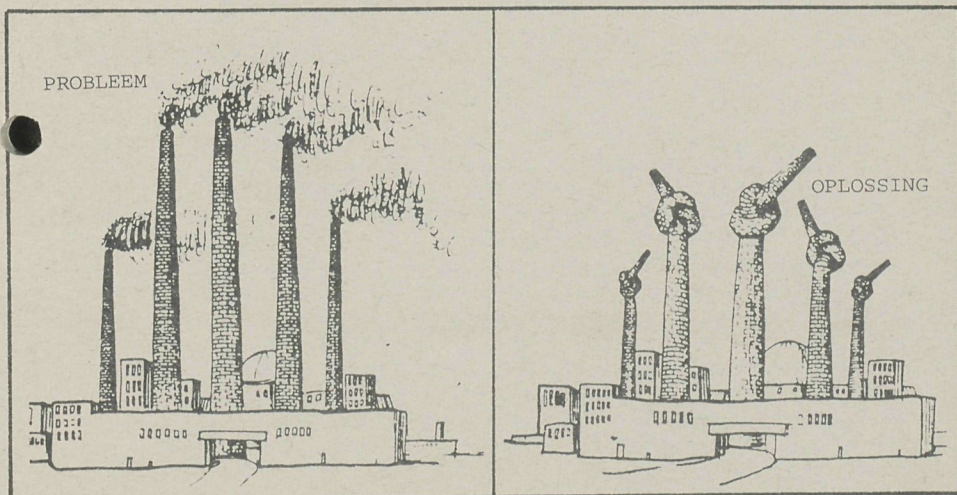
Tine Heyse

Laten we even kijken hoe het in België gesteld is met de zure regen. Voor algemene informatie omtrent zure neerslag (oorzaken, gevolgen, ...) verwijzen we naar het artikel "Van de zure regen in de zure drop" van Willem Asman, verschenen in Milieurama, 1981, nr. 7, p. 24-31.

Dat zure neerslag nefaste gevolgen heeft op het leven in de Skandinavische meren, op de bomen van het Zwarte Woud... dat weet ondertussen iedereen al wel. Hoe het staat met de effecten in eigen land, is echter minder bekend. Het weinige onderzoek dat hieromtrent gebeurd is, is daar wellicht niet vreemd aan. Of is het bij ons allemaal zo erg niet?

Ons landje krijgt nochtans een behoorlijke portie zwavel te "verwer-

ken": in 1978 zo maar eventjes 209.000 ton of zo'n 7.000 kg/m². Een belangrijk deel (ca. 50 %) van de zure neerslag is van buitenlandse oorsprong. Welke landen of steden nu precies medeverantwoordelijk zijn voor de vervuiling in België is moeilijk te achterhalen. Vermoedelijk behoren o.a. Noord-Frankrijk en het Ruhrgebied tot de schuldigen. België produceert zelf zo'n 380.000 ton aan zwaveldioxide-uitstoot (1982). Dit levert ons land het roemloze rekord op van de meeste SO₂ per km² te leveren. Voor het SO₂-gehalte per inwoner komen we "slechts" op de derde plaats. Een groot deel van het SO₂ exporteren we naar andere landen. Zuurtegraadbepalingen van de neerslag, gemeten in de omgeving van de Kempische vennen, tonen aan dat de pH ervan rond de 3,8 schommelt. Teoretisch zou zuivere regen een pH van 5,6 hebben (al wordt er door sommigen

recentelijk wel een vraagteken bij gesteld). Zeker is wel dat onze neerslag onnatuurlijk zuur is geworden.

De Kempische vennen

De meeste streken in België bezitten een bodem met vrij veel calcium en zijn dus niet zo gevoelig voor zure neerslag (kalk werkt als een buffer). Bepaalde gebieden, zoals de Kempen en de Hoge Venen, zijn door de samenstelling van hun bodem echter wel vatbaar. Alleen de Kempische vennen vormden reeds het onderwerp van degelijk onderzoek. Dr. Vangenechten, verbonden aan het Studiecentrum voor Kernenergie te Mol, onderzocht een vierentwintigtal vennen in de Antwerpse en Limburgse Kempen. Tweeëntwintig van deze hebben een turf-bodem, de andere een andbodem.

Vanwege de bodem - met zijn lage bufferende werking - zijn deze vennen erg kwetsbaar en vatbaar voor verzuring. Het blijkt dat zij inderdaad een zeer hoge zuurtegraad bezitten (gemiddelde pH van 3,82). Het is wel zo dat een vengebied op natuurlijke wijze verzuurt. In een ven komen vaak veenmossen voor die de eigenschap hebben waterstofionen aan het milieu toe te voegen. En de naaldbossen in de buurt kunnen door naaldval ook bijdragen tot de verzuring. Toch wijzen bepaalde gegevens duidelijk in de richting van een "onnatuurlijke" oorzaak.

Enerzijds reveleert de vergelijking van de pH-metingen van nu met die van vroeger dat de vennen verzuurd zijn (Tabel 1). Deze bewering wordt gestaafd door getuigenissen van streekbewoners die stellen dat de vennen tot omstreeks de jaren zestig vis bevatten. Vandaag de dag zal je tevergeefs naar vissen speuren, daarvoor is het water reeds veel te zuur. De naaldbomen kwamen vroeger reeds voor, zodat deze niet de oorzaak van de verandering kunnen zijn.

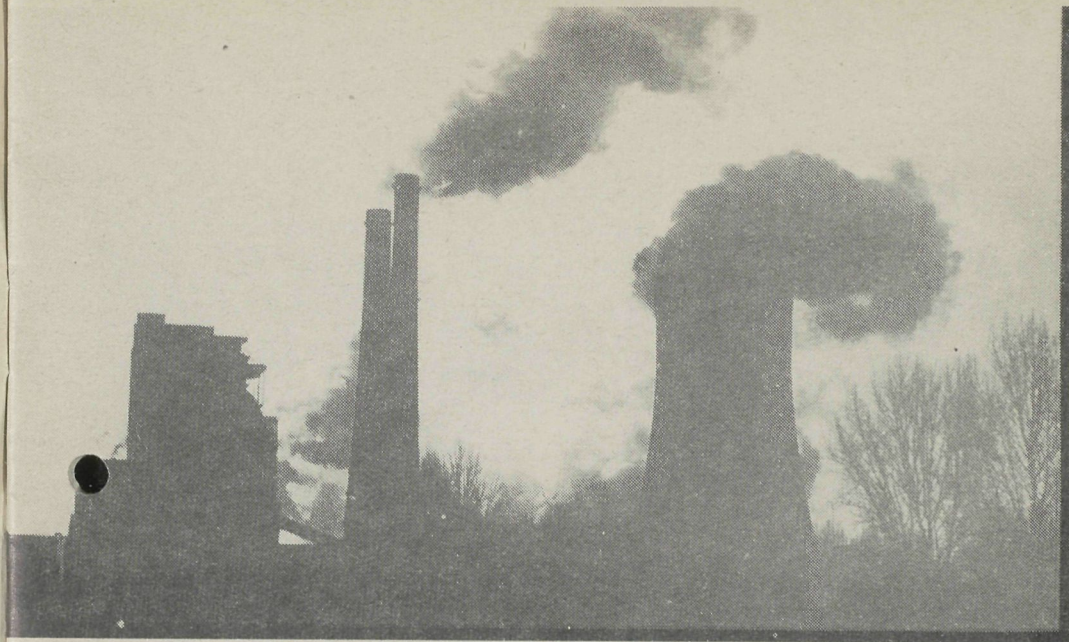
Anderzijds bezitten de vennen - naar men aanneemt, enkel door regenwater worden gevoed - een abnormaal sulfaatgehalte. Dit extra hoge sulfaatgehalte kan in onze streken enkel van industriële oorsprong zijn. Onder natuurlijke omstandigheden (en hiertoe neemt men zeewater) meet men het gehalte aan chloride en sulfaat. Uit de verhouding van deze twee bekomt men een bepaalde waarde, die wordt vergeleken met deze berekend volgens de metingen in de Kempische vennen. Aangezien men aanneemt dat deze vennen met regenwater worden gevuld, kan men de bekomen waarden vergelijken. De vennen blijken veel meer sulfaat te bevatten dan het zeewater.

Hoge aluminiumconcentraties

Zure neerslag heeft een vrijkomen van aluminium en andere zware met

vennen	vroegere pH	recente pH
Grote Klotteraard (zandige bodem)	6,3 (1932)	4,1 (1975-78)
Zwarte Water (zandige bodem)	7,6 (1933)	4,1 (1975-78)
Gorigemberg (turfbodem)	4,65 (1966-68) 3,99 (1970)	3,7 (1975-78)

Tabel 1. Vroegere en recente zuurtegraadmetingen in enkele Belgische vennen

zoals mangaan, ijzer en zink tot gevolg, in bodems met een lage neutralisatiecapaciteit. Dit leidt tot verhoogde concentraties van deze elementen in het water. In de Kempische vennen worden er aluminiumconcentraties gemeten tot 2 mg/l bij pH 3; dat is een vijf maal hogere waarde dan bij Zweedse meren met een vergelijkbare pH! Deze Zweedse waters zijn zeer helder en hebben een geringe primaire produktie. De Kempische zure vennen daarentegen zijn rijk aan organisch materiaal. We veronderstellen daarom dat de vijf maal hogere Al-koncentraties in de Kempische vennen te wijten zijn aan de capaciteiten van het venwater om meer aluminium in oplossing te houden. Immers aluminium zou door het vele organisch materiaal, de humus- en andere zuren, gebonden kunnen worden om op die manier onder dezelfde kondities als in de Zweedse meren toch in hogere concentraties voor te komen. En als je weet dat aluminium een toxisch goedje is, met nefaste gevolgen voor plant en dier, is dat toch een extra negatief punt voor onze vennen. Nog een voorbeeldje: een stekelbaars kan maar

één dag overleven in een water met pH 5,2 met een aluminiumconcentratie van 0,3 mg/l.

Dringend onderzoek nodig

"Zure neerslag beschadigt bossen", "Bomen sterven",... deze alarmerende kreten uit het buitenland zijn schering en inslag. Hoe zit het nu met onze bossen? De laatste jaren stelt men een verminderd aangroei-ritme vast. We kennen problemen met bepaalde boomsoorten. Zo is er grote sterfte bij beuken, eiken en populieren. Of deze verschijnselen nou iets met zure neerslag te maken hebben, is een open vraag. Er zijn slechts vermoedens. Deftig onderzoek naar de samenhang is bij ons niet eerder gebeurd. In juli start er wel een studie op het bosbouwcentrum te Gontrode (RUG), o.l.v. prof. Van Miegroet en Mevr. Dua. Bedoeling ervan is de pH in het vrije veld te vergelijken met deze onder verschillende bosschermen (dus verschillende bostypes) en de pH van het water dat langs de stammen afvloeit te meten. De proeven zouden

plaatshebben te Gontrode, langs de Kanaalzone en misschien in Limburg.

Hoeveel schade zure neerslag eigenlijk toebrengt aan ons cultuurpatrimonium, aan metalen konstrukties e.d. is onbekend. Ook de grootte van de restauratiekosten valt moeilijk te schatten. Duidelijk is dat deze cijfers aanzienlijk zullen zijn. Veel van onze monumenten zijn inderdaad opgetrokken in zandsteensoorten die vrij veel kalk bevatten. Deze laatste lost op als gevolg van zure neerslag, terwijl de zandsteen sterk aan verwerking onderhevig is.

Er is ook onze eigen gezondheid. Hoewel het niet geheel klaar lijkt wat de direkte en indirecte gevolgen van zure neerslag voor ons menselijk organisme zijn, staat toch vast dat b.v. voor onze longen de invloed erg nefast is.

Het zal duidelijk zijn dat op alle terreinen nog veel wetenschappelijk onderzoek zal moeten worden uitgevoerd. Zeker in ons land is deze noodzaak heel groot.

Wat doet de overheid ?

Hoe zit het nu met de wettelijke regelingen? Het Koninklijk Besluit van 8 augustus 1975 lijkt enigszins achterhaald en kan noch het milieu noch de gezondheid van de mens voldoende beschermen. Dit KB bevat bepalingen omtrent het voorkomen van luchtverontreiniging door zwaveloxiden en stofdeeltjes, afkomstig van de industriële verbrandingsinstallaties van allerlei aard. Dit besluit moet het nog te veel hebben van de verspreiding van gasvormige verontreinigende stoffen door de minimumhoogte van de schoorstenen vast te leggen. Nu weten we reeds lang dat verspreiding geen echte oplossing is, maar een verplaatsen

van het probleem. De direkte omgeving van de "verontreiniger" heeft er wel baat bij, maar honderden km verder komen de zwaveldioxide-deeltjes in de vorm van zure neerslag naar beneden.

Op het Staatssekretariaat van Volksgezondheid en Leefmilieu werkt men aan een nieuw beleidsplan terzake. Het plan wordt in samenwerking met de gewesten en de bevoegde ministers uitgewerkt. Men doelt op een vermindering van 30 % van de zwaveldioxide-uitstoot. De verschillende mogelijkheden van rookgaszuivering worden onderzocht, alsook de mogelijkheden van ontwavelen van steenkool. Men heeft hiertoe een studiekontrakt afgesloten met de Limburgse universiteit (LUC) die de verdere ontwaveling van onze steenkool zal onderzoeken. Het Staatssekretariaat wijst er op dat de Belgische steenkool in vergelijking met deze van b.v. Noord-Amerika reeds zwavelarm is: 0,7 à 0,8 % zwavelgehalte t.o.v. +/- 5 %. Het nieuwe beleidsplan wil zowel de industrie, de energieproducenten als de huisverwarming aanpakken. Het wil zowel rekening houden met de ekologische noodzakelijkheid, met de gezondheid van de mens, dier en plant als met de economische haalbaarheid. We wachten met spanning.

Is verzoening tussen rekreatie en natuurparkbehoud mogelijk ?

Philippe Marchand
Martin De Pelsmaeker
Dirk Waelput

"Rapport Natuurbehoud en Rekreatie: tegenstelling of verzoening ?"
Onder deze titel heeft MIFCOC vzw het rapport uitgegeven dat o.l.v. Prof. dr. H. Gysels van het Seminarie voor Biologie i.v.m. de Menswetenschappen (R.U.G.) werd opgesteld in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap.

Geïnteresseerden die, naar aanleiding van onderstaand artikel, meer wensen te weten over dit onderzoek, kunnen het uitgebreide rapport bekomen door 300fr over te maken op rekening 001-1357192-44 van Miecoc vzw, Caritasstraat 11, 9230 Melle met vermelding: rapport Overmere.

Inleiding

In België bestaat geen enkel officieel Natuurpark, dit ondanks het feit dat de (nationale) Wet op het Natuurbehoud van 12 juli 1973 de mogelijkheid tot oprichting duidelijk stipuleerde: "Een natuurpark is een gebied dat, overeenkomstig deze wet, onderworpen is aan maatregelen die tot doel hebben de aard, de verscheidenheid en de wetenschappelijke waarden van het leefmilieu te vrijwaren, de inheemse flora en fauna evenals de zuiverheid van lucht en water te behouden, alsmede het behoud van de bodem te beschermen". (Belgisch Staatsblad, 11 september 1973). In het ontwerp-dekreet op het

natuurbehoud (juli 1981), voorbereid door de bevoegde Minister van de Vlaamse Gemeenschap, werd een natuurpark gedefinieerd als volgt (artikel 37): "Een ruimtelijk begrensde gebied waarin het aksent ligt op natuurbehoud, terwijl de andere maatschappelijke functies (o.a. rekreatie, landbouw) toelaatbaar zijn voor zover ze verenigbaar zijn met het natuurbehoud, kan in toepassing van dit dekreet worden beschermd, ingericht en beheerd als een natuurpark". Als gevolg van de regeringswisseling van december 1981 is het dekreet op het Natuurbehoud echter niet meer aan de orde geweest. Om binnen de gradatie rekreatie-natuurbehoud in het kader van het onderzoek over genoeg bewegingsvrijheid te beschikken, werd het natuurparkconcept ruim omschreven als zijnde een ruimtelijk begrensde gebied, waarin de nadruk ligt op

natuurbehoud met daarnaast recreatie, waarbij expliciet gestreefd wordt naar een verzoening tussen beide. Andere bodemgebruiken en bodembezettingen zijn mogelijk maar mogen niet primeren.

Om onoverzichtelijkheid te vermijden, en zodoende de bruikbaarheid voor de besluitvormers te vergroten, werd dit onderzoek op een systematische, pragmatische, probleem- en oplossingsgerichte manier benaderd. Er werd gestreefd naar een evenwaardig aan bod komen van het natuurbehouds- en recreatieaspect, naar het verder uitdiepen van waargenomen probleemvelden, naar het presenteren van meerdere, dynamische keuzemogelijkheden op termijn, samen met hun impact op het ekologische en sociale facet.

Het aantal landbouwbedrijven is verminderd, maar visueel eist de landbouw een belangrijk deel van het landschap op onder de vorm van akker- en weidegebieden. De toenemende rationalisatie en mechanisatie in de landbouw met een intensifiëring van de landbouwactiviteiten heeft echter ook hier zijn sporen nagelaten. In de jaren zeventig werd er overgegaan tot het winnen van zand op grote schaal. In de loop der jaren werd te Overmere-Donk met deze openluchtexploitatie een omvangrijke, landschapsontsierende krater gevormd. Problemen met de nabestemming dringen

zich hier op. De waterwinning voor drinkwatervoorziening, weliswaar een landschappelijk onopvallend gegeven, stelt echter door de ingreep op de grondwaterstand en op de ondergrondse waterhoeveelheid de nodige kopbrekens.

De verkavelingswoede van de jaren zestig en zeventig, waarbij een aantal nieuwe woonwijken uit de grond gestampt werd, heeft ook in dit gebied toegeslagen.

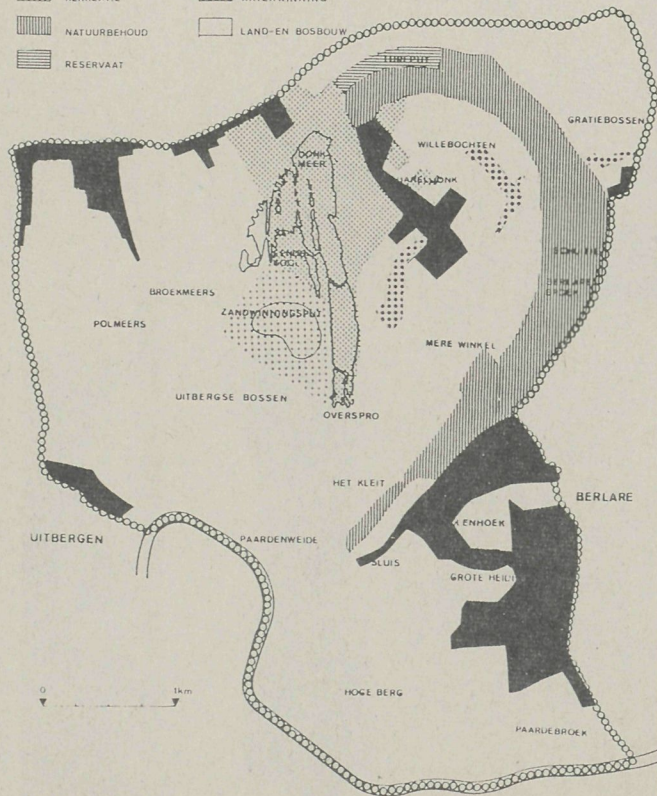
Situering van het studiegebied

Het in aanmerking genomen studiegebied, gelegen rond het Donkmeer, beslaat ongeveer 18 km² van de fusiegemeente Berlare (deelgemeenten Overmere, Uitbergen en Berlare). grote lijnen volgt de omgrenzing Rijksweg N 345, de weg Overmere-Uitbergen, de Schelde tot aan Paardebroek, door Berlare, langs de afgesneden meander en rond de Gratiebossen.

De recreatie concentreert zich vooral rondom het Donkmeer doch kent via de verblijfsrecreatie en mede door passieve recreatieve activiteiten tal van uitlopers in het studiegebied. De actieve recreatiekernen rondom het Donkmeer wordt in eerste instantie verklaard door de aanwe-

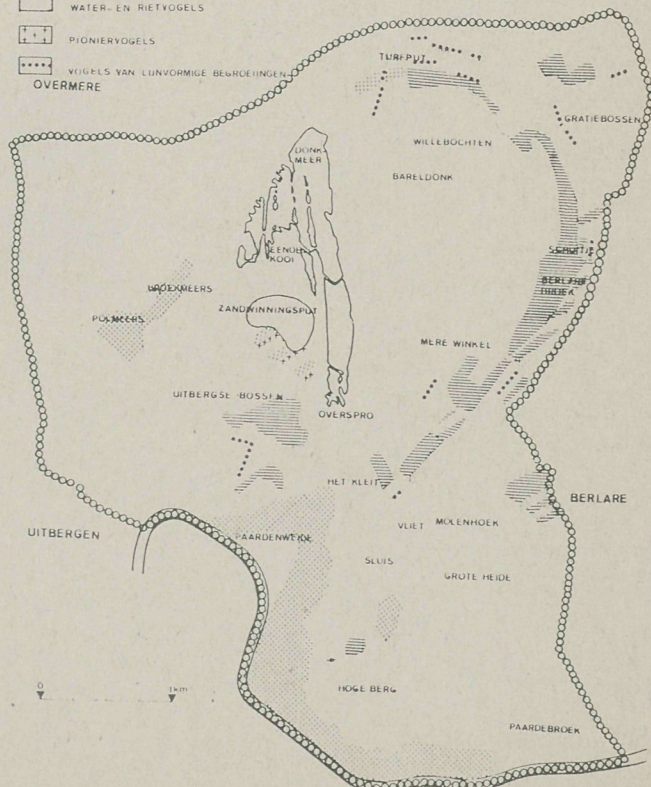
Overmeer: bodemgebruik

- GRENS STUDIEGEBIED
- BEWONING
- REKREATIE
- NATUURBEHOUD
- RESERVAAT
- ZANDWINNING
- WATERWINNING
- LAND- EN BOSBOUW

Alauna: lokalisatie van de voornaamste broedvogelpopulaties

- GRENS STUDIEGEBIED
- WEIDEVOGELS
- BOSVOGELS
- WATER- EN RIETVOGELS
- PIONIERVOGELS
- VOGELS VAN LUNVORMIGE BEWEEIINGEN
- OVERMERE

zigheid van een uitgestrekte waterpartij (85 ha) die een attractiefaktor van formaat vormt voor de rekreant.

Alhoewel landschappelijk nog steeds een vrij attractief gebied, heeft het studiegebied toch een groot aantal landschappelijke waarden wegens diverse ontwikkelingen moeten prijsgeven. Zowel fauna, flora als levensgemeenschappen hebben zowel structureel als functioneel een omvangrijke dégradatie ondergaan.

water

Nagenoeg de helft van de talrijke onderzochte vijvers die deel uitmaken van de oude Scheldemeander van Berlarebroek heeft het hele jaar door een goede of aanvaardbare kwaliteit. In de resterende vijvertjes wordt in de herfst-winterperiode grotendeels een goede kwaliteit aangetroffen, die evenwel evolueert naar matig of licht verontreinigd in de lente-zomer-periode. Het water van het Donkmeer zelf is overwegend van goede kwaliteit, waarbij de Galgebeek zeer slecht tot slecht is bevonden, en de Broekse Vaart plaatselijk matig tot slecht.

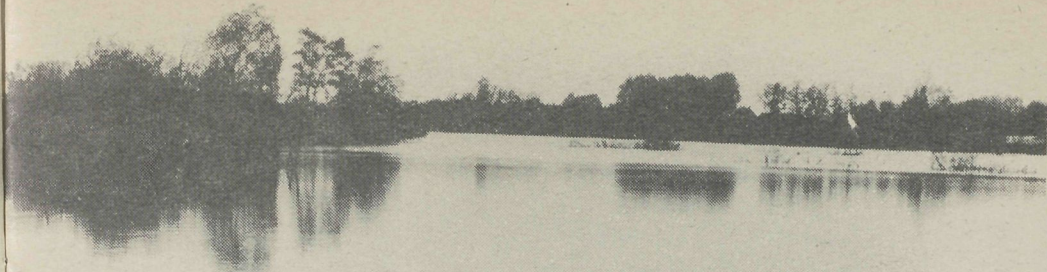
De Broekmeers

Kwantitatief treden er in het studiegebied Overmere-Donk een aantal prangende problemen op aangaande oppervlakte- en grondwater, gevolg van een vergaande menselijke ingreep in de plaatselijke waterhuishouding. Een van de belangrijkste oorzaken die de mogelijke oplossingen van hydrologische problemen afremmen of onmogelijk maken, is de gebrekkige manier waarop (gekende) kwantitatieve informatie wordt doorgespeeld naar de openbaarheid toe, vanuit openbare instellingen of besturen zoals de Nationale Maatschappij der Waterleidingen, de Interkommunale D.D., het Mijnwezen en het Gemeentebestuur.

Berlare Broek

Dit onderzoek toont echter aan dat het met relatief eenvoudige middelen en weinig kwantitatieve informatie toch mogelijk is om milieu-effecten vanwege menselijke beïnvloeding op de grondwaterhuishouding op te sporen. Voor een meer gedetailleerd fundamenteel wetenschappelijk onderzoek is het echter noodzakelijk om, daar waar nodig, de gang van het grondwater op de voet te volgen gedurende een voldoende lange periode, om zodoende nauwkeurige korrelaties te kunnen uitvoeren met de verschillende componenten van de waterhuishouding en met het kwantitatieve aspect van de menselijke ingrepen.

De Turfpot

● Vegetatie en fauna

Door middel van de vegetatiekartering werden de in het studiegebied voorkomende vegetatietypes beschreven. Vastgesteld werd dat het aantal plantengemeenschappen vrij divers was. De schrale types waren echter ondervertegenwoordigd. Relatief zeldzame plantensoorten kwamen het meest voor op plaatsen met een geringe menselijke inbreng.

In de loop der tijden verminderde het aantal planten uit kwelmilieus in aantal en soorten. De dergelijke achteruitgang werd ook vastgesteld voor de lijnvormige begroeiingen (o.a. houtkanten en hagen).

Tijdens het onderzoek verifieerden we eveneens de indicerende waarde van een aantal indikatorsoorten.

● Bijvoorbeeld kwam de toename van de bodembemesting op de landbouwgronden via de kartering van de graslandgemeenschappen goed tot uiting.

Een bepaald vegetatietype weerspiegelt immers een bepaald bodemgebruik en bodemvoedingstoestand.

Relatief oude vijvers kenmerken zich door een hoge waterplantendiversiteit, echt zuivere waters waren echter afwezig. Algemeen voorkomende plantensoorten die van een hoge grondwaterstand houden, kwamen, op de plaatsen waar de grondwater-

pompingen gebeuren, slechts in geringe aantallen voor.

Door middel van de topografische kaarten lokaliseerden we de oude bossen. Dat deze bossen effectief oud waren, werd bevestigd door de aanwezigheid van plantensoorten die oude bossen typeren.

Tenslotte werd van diverse deelgebieden de relatie nagegaan tussen het bodemtype en de er op voorkomende vegetatie.

Het faunistisch onderzoek spitste zich voornamelijk toe op het voorkomen en de habitatvereisten van waterwantsen, vissen, reptielen en amfibieën, vogels en zoogdieren. In tweede instantie werden de oorzaken van hun verdwijnen en/of achteruitgang opgespoord. Ongeveer de helft van de in het studiegebied voorkomende broedvogels zijn typisch voor parken of bebouwde plaatsen m.a.w. gebonden aan de menselijke aanwezigheid.

Ten gevolge van een afname van de hoeveelheid rietkragen, de aanvoer van vervuild water en het aanbrengen van oeververstevingingen ten behoeve van de hengelsport, werd het aantal typische rietvogels gereduceerd. Een verdere achteruitgang van de waterkwaliteit zal op langere termijn oorzaak zijn voor het verdwijnen van o.a. de ijsvogel.

Het Donkmeer

Door biotoopverlies verminderden de broedvogelsoorten die aan lijn-vormige begroeiingen verbonden zijn (in hoofdzaak knotw' en rijen) sterk in aantal.

De weidevogels kunnen slechts in stand gehouden worden mits behoud van een hoge grondwaterstand, afwezigheid van meststoffen en een late maaitijd.

recreatie

Het gebied Overmere-Donk is in de loop der jaren tot een recreatie-kern van regionaal belang uitgegroeid. Een belangrijke recreatie-stimulerende faktor is de centrale ligging van het recreatiegebied t.o.v. Gent, Antwerpen en Brussel. Maar de belangrijkste faktor is toch wel het landschappelijk attractief Donkmeer.

Door toenemende recreatiedruk na de 2de W.O. kwamen allerlei - al dan niet wettelijke - privé-initiatieven tot stand. Kampings, horecabedrijven, weekendverblijven, enz. werden willekeurig rond het meer ingeplant. Als laatste grote voorbeeld hiervan kennen we de zandwinningsput, waar

de interkommunale DDS een nieuw recreatiegebied voorziet. Nu is dit voor iedereen niet direkt zo duidelijk, maar toch, het is een feit dat door al deze ingrepen het natuurlijk karakter verdwijnt en daarmee de aantrekkingskracht van het Donkmeer. Volgens eigen ramingen kwamen er in 1980 ongeveer 450.000 recreanten naar de Donk. Het is dan ook meer dan normaal om in de eerste plaats aan de recreanten en de bewoners van Berlare te vragen wat ze van het recreatiegebied verlangen en hoe ze de evolutie van het Donkmeer zien. Uit een enquête blijkt dat het beleid (Gemeentebestuur, D.D.S., ...) meer aandacht voor de natuur moet hebben. Het grootste probleem volgens de recreanten en de bewoners van Berlare is de duidelijke teloorgang van het Donkmeergebied. Het verdwijnen van fauna en flora rond het meer, het kappen van bomen, de vervuiling van het meer, de zandwinning zijn volgens hen gevolgen van het beleid dat te Overmere-Donk gevoerd wordt.

voorzieningen PRIMEREN

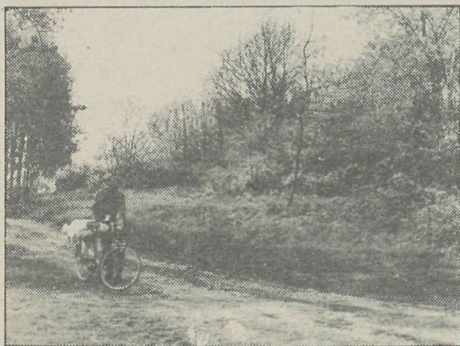
Een algemeen besluit dat we uit de resultaten van de enquête kunnen trekken, is het feit dat de rekre-

anten niet primair de natuurbeleving zoeken, maar wel de voorzieningen, de drukte en het samenzijn. De natuurlijke ruimten zijn echter wel noodzakelijk om de algemene kwaliteit van de recreatie-ervaring in stand te houden.

Het is duidelijk dat er een grens is aan de draagkracht van dit bij K.B. geklasseerd gebied. De plaatselijke overheid heeft tot taak in samenspraak met alle belanghebbenden (rekreanten, bewoners, milieugroepen, enz.) de meest dringende problemen weg te werken, waarbij in de eerste plaats moet rekening gehouden worden met het natuurbehoud.

slotbeschouwingen

Met deze studie werd getracht door middel van een planmatige benadering, zowel vanuit de ekologische als vanuit de sociale invalshoek, beslissingsinformatie te bieden over gekonstateerde knelpunten, keuzemogelijkheden te belichten en oplossingen voor te stellen met de daaraan gekoppelde negatieve en positieve effecten. Het studiegebied Overmere-Donk vormt m.b.t. de relatie natuurbehoud en recreatie een schoolvoorbeeld in Vlaanderen, omdat hier zowel ongerepte natuur, als waardevol historisch erfgoed en aanzienlijke delen (min of meer) ongetast landbouwgebied gekonfron-

teerd worden met een expansieve kern van actieve en passieve recreatie. Een aantal uitgewerkte scenario's geven een duidelijke graduele overgang van de nadruk op natuurbehoud naar de nadruk op recreatie. Elk scenario toont tevens aan wat de gevolgen zijn voor natuur en milieu, voor de bewoners en gebruikers van het studiegebied, indien de bevoegde beleidsmensen dit bepaalde scenario ten uitvoer brengen. Alles bij elkaar komt het er in wezen op neer, dat een scenario de voorkeur geeft aan een maximale uitbreiding van de recreatie, een ander drukt absolute voorkeur uit voor het natuurbehoud, en de twee overige vormen varianten op beide vormen. Met de bestaande realiteit zal één van deze laatste wel de beste kans maken om uitgevoerd te worden.

Van de aangeboden informatie mag men echter niet verwachten dat zomaar pasklare oplossingen gevonden worden, daarvoor is immers die dagelijkse realiteit in onze samenleving te complex. Wel werd getracht een hogere resolutie te bekomen van probleemvelden en knelpunten in het studiegebied, tesamen met de mogelijke ontwikkelingskeuzen en -tendenzen die hiermee gepaard gaan. Deze studie draagt dus in deze zin de gegevens aan, maakt de keuzemogelijkheden duidelijk en wijst op de eventuele gevolgen van uitvoering. Het is echter aan de beleidsmensen, m.a.w. de gemeentelijke, regionale en misschien zelfs nationale politici, om de betreffende beslissingen te nemen.

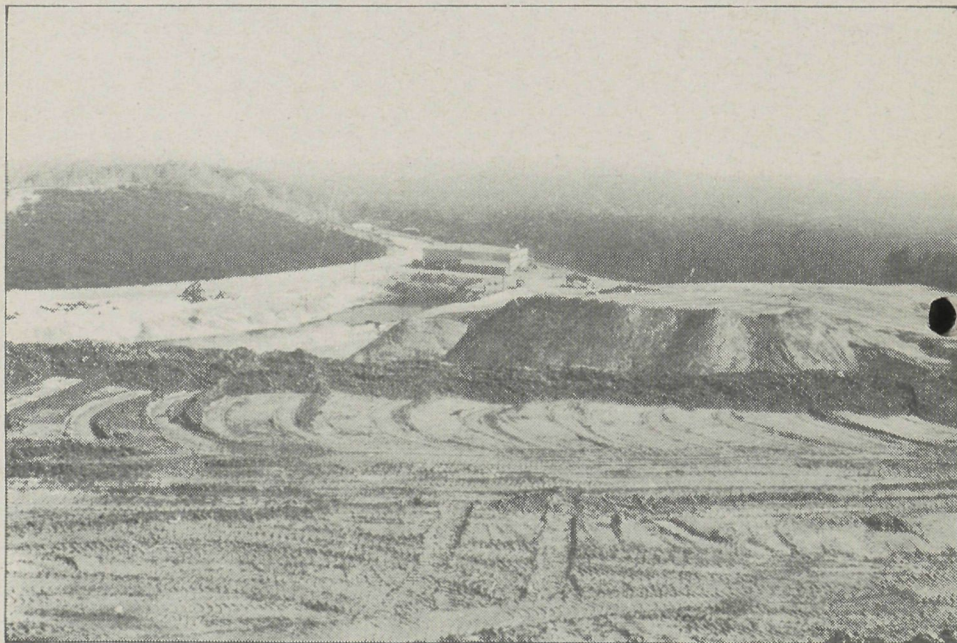
Of met deze studie de vraag naar verzoening of tegenstelling tussen natuurbehoud en recreatie beantwoord wordt, is als dusdanig geen onderzoekspunt meer. Meer dan ooit is het een zaak van de besluitvorming, die de uiteindelijke keuze heeft tussen een milde verzoening of blijvende en vergaande tegenstellingen.

Landschap en ontgronding

Hendrik Maenen.

Ontgrondingen plegen ingrijpende, irreversibele effecten te hebben op het landschap. Wanneer ze bovendien plaatsvinden op een beperkte ruimte, dreigen zowel natuur-, landbouw- als woongebieden in de knel te raken. In het Limburgse Maasland wordt sinds de zestiger jaren op grootschalige wijze aan grind-, zand- en kleiwinning gedaan. Het landschap is er op twintig jaren veranderd in een enorme gruyère-kaas. Het grindbeleid is er in handen van een provinciaal gedirigeerde interkommunale m.n. de Intercommunale Maatschappij voor de ruimtelijke ordening in Limburg (I.M.L.).

In het gewestplan voor het Limburgse Maasland (1980) werden liefst 683 ha reserve-grindgebieden opgenomen voor exploitatie na 1987. De ontgrinding is er al gestart... In deze gebieden is het de G.O.M.-Limburg die het uitvoeringsbeleid in handen heeft. De Maaslandse Milieu Aktie (kortweg MaMa) heeft tegen deze reserve-grindzones een bezwaarschrift ingediend bij de Raad van State, een dossier dat er intussen al twee en een half jaar berust. Met de organisatie van de Nationale Natuurbeschermingsdag op 18 september te Stokkem/Dilsen wordt het probleem allicht beter gefocust.

Witzandwinning te Maasmechelen op het Kempisch Plateau

Het probleemgebied

Het Maasland, een uiterst smalle strook die als regio aanleunt tegen de Maas, is een goeie 33 000 ha groot. Geofysisch onderscheiden we het Kempisch Plateau en de alluviale vlakke met zijn uiterwaarden. De grinden werden als erosief produkt vanuit het zuiden aangevoerd en afgezet als sediment in een naar het noorden verbredend dal waarvan de steilrand zo een 20 meter bedraagt. De herhaaldelijke overstromingen liepen een vruchtbaar alluvium waarop intensieve landbouw mogelijk werd. De zich steeds verplaatsende Maas deed trouwens een aantal ekologische hoogstandjes ontstaan zoals verlaten Maasarmen waaronder enkele prachtige hoefijzermeren. Op het plateau was de bodem eerder arm; er ontstonden enorme heidevelden en vennen (we denken aan de Vallei van de ZiepbEEK, Mechelse Heide). Op het plateau wordt tegenwoordig intensief gewoet naar witzand en het zogenaamde berggrind. In de alluviale vlakke ontstonden de "natte grindwinningen" waar tot twintig meter onder het grondwaterpeil wordt gebaggerd.

Ontgrinding der Maasuiteerwaarden

De uiterwaarden worden gevormd door hooi- en graslanden tussen stroombedding en bedijking. Elk Maaslands dorp, van Smeermaas in het zuiden tot Kessenich in het noorden, heeft tientallen hectaren uiterwaarden zien verloren gaan en gelijktijdig dito vruchtbare landbouwzones en halfnatuurlijke vegetatietypes. De uiterwaarden, gezien hun excentrische ligging t.o.v. de woongebieden van het alluvium, werden immers extensief geëxploiteerd en boden het kader waarin een merkwaardig groot aantal adventief- en refugieplanten konden gedijen en dat

vooral sinds de definitieve bedijking van 1926 die een zekere milieustabiliteit deed ontstaan. De ontgrinding ramde dit precieuze evenwicht, de grote meanders werden brutaal leeggehaald (Maaseik, Stokkem) en het prachtige weidevogelgebied, dat de uiterwaarden eens vormden, kan vanaf nu als "Vlaanderen's meest verminkte landschap" getaxeerd worden. Circa 1750 hectaren werden/worden in de nabijheid van de Maas ontgonnen.

Reserve-grindzones

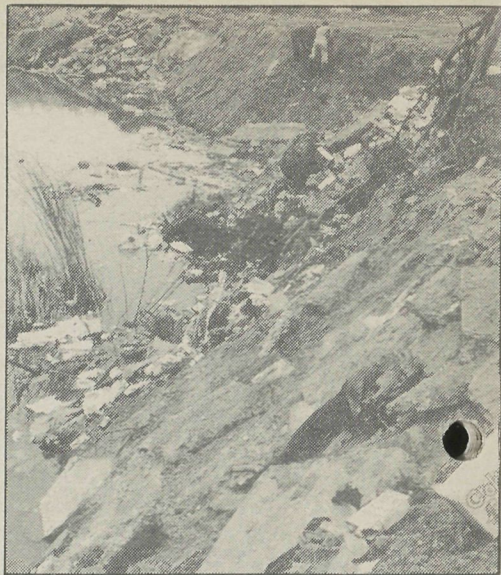
Het gewestplan voor het Limburgse Maasland (1 september 1980) bevat zo een 2451 ha ontginningsgebieden. Daarbij zijn een 200-tal hectaren die vroeger te pas en te onpas werden leeggebaggerd, niet opgenomen. Er werden 682 ha reserve-grindgebieden opgenomen en 110 ha als uitbreiding van een illegaal gestarte, maar dus nu geregulariseerde ontgrinding. Tegen deze beschikkingen in het gewestplan heeft de Maaslandse Milieu Aktie een procedure ingesteld bij de Raad van State. De wijze waarop de grindlobby, bestaande uit een kleine kring Limburgse politici en top-administrators van CVP-signatuur, deze buit binnenhaalde, was aanleiding voor uitvoerige klachten.

De gebieden die voor de Akkermans-administratie onder de bagger mogen, situeren zich niet meer in de alluviale vlakke. Begrijpelijk, want daar valt niks meer te ontgrinden of er moeten heelder dorpen weg. Dankzij geologisch onderzoek van de K.U.L. weet de grindlobby de dikste grindpakketten in het Maasland te situeren en daar zullen ze dus in de toekomst worden uitgehaald. Spijtig van wat er bovenop staat. Zo kunnen de grindbedrijven aan de slag aan de rand van de Mechelse Heide en een enorm groot waterrijk gebied te Dilsen-Elen met de welluidende naam

"De Wateringen", een floristisch en avi-faunistisch zeer interessant gebied.

Tot het midden der zestiger jaren rustte op de exploitatievergunning een aanvulverplichting van 50 % over de jaarlijks uitgebaggerde oppervlakte. De baggeraars laptten deze maatregel meestal aan de klassieke laars. In 1965 krijgt de I.M.L., via een heffing per ton, de herstruktureringstaak toegeschoven door de provinciale overheid. Hoewel toen reeds vaststond dat met deze "grindpot" de aanvullingen nooit te realiseren waren, speelt de grindlobby het klaar de heffing van 15,2 fr te laten dalen naar 6 fr in 1972.

Het hek was nu van de dam en het goud voor het opscheppen. Heelwat Nederlandse baggeraars (grindboeren zegt de Maaslander) trekken met gesofistikeerde baggerboten en andere draglines de Maas over omdat in Nederlands Limburg zwaardere heffingen en restriktieve maatregelen bestonden na de publikatie aldaar in 1969 van de "Strukturvisie". Aan Belgische zijde liet men de spekulatieve aankopen en landschapsverwoesting verder tieren. Het ontwerp gewestplan van 1977 duidde er reeds op dat het herstruktureringsbeleid de idee van de maximale heropvulling liet varen. Honderden hectaren groeven werden gebombardeerd tot waterrecreatiegebied, natuurgebied of waterspaarbekken. Volledige aanvulling zou bijna 8 miljard fr. gaan kosten en zoveel heffingen had men natuurlijk niet gevraagd... Het definitieve gewestplan (1980) haakte in op deze idee: 50 % van de geslagen kraters blijven plassen. En met de wetenschap dat praktisch elke groeve gebruikt wordt als sluikstort en de aanvullingen ten behoeve van de landbouw tweemaal niks' voorstellen, zowel kwantitatief als kwalitatief, is de rekening van het grindbeleid vlug gemaakt: nul op tien!

Verlaten groeven veranderen meestal in ongecontroleerde stortplaatsen

De toekomst van het Maasland ziet er niet bepaald fraai uit. Straks is 10 % van de regio-oppervlakte leeggebaggerd, heelwat geomorfologisch belangrijke landschappen voor altijd verloren, geulsystemen en meanders verdwenen, een 100-tal landbouwbedrijven van de kaart geveegd en unieke vegetatietypes vernield. De grindlobby heeft de roofofbouw die in deze Limburgse achterhoek het landschap op 20 jaren tijds op kolonialistische wijze in de vernieling joeg, weten te prolongeren via de voorzieningen van het gewestplan. De milieu- en natuurbeschermers hebben de democratische plicht middels extra-parlementaire druk en gerechtelijke acties deze ontgrinding, waar zij alle sociale drempels heeft overschreden, een halt toe te roepen. Eén van die middelen is de organisatie van de dertigste Nationale Natuurbeschermingsdag die zal plaatshebben in het Dilsense Stokkem, een dorp dat 22 % van zijn oppervlakte moet prijsgeven aan ontgrinding. Een terechte keuze, zo leek ons.

flitsen

- In Limburg komt er een otterreservaat die deze sterk bedreigde zoogdiersoort van de ondergang moet redden. Een beheersgroep binnen de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren werkt een voorstel uit.
- Bij Vrede en Gezondheid, Grote Steenweg 640, 2600 Berchem, tel. 03/449 03 45, kan een schriftelijke cursus "ekologisch en kringloopbewust leven" worden gevolgd. Ook natuurgenezingsprocessen komen aan bod.
- Teneinde geen geluidshinder te veroorzaken mogen land- en tuinbouwers hun kruitkanonnen slechts gebruiken tussen 8 en 20 uur, en dan nog met een minimum tussentijd van 15 minuten en op minstens 100 m van de dichtstbijzijnde woning. Klachten in dit verband dienen via een gemeentelijk politiereglement te worden behandeld. Aldus het antwoord van Minister Lenssens op een parlementaire vraag van mevrouw Z. De Loore-Raeymaekers.
- Om "economische" redenen is het Amerikaanse plan van een drijvende kerncentrale op zee "eventjes" opgeborgen. De milieubezwaren (te warme koelwaterlozingen en bij een ramp de uitstoting van een enorme wolk radioactieve stoom) waren "nog niet" in aanmerking genomen.
- Zonder veel ophef is in december '82 door de EEG-milieuministers het derde EEG-milieu-actieplan aangenomen. Tot 1986 zal dit het beleid van de Gemeenschap in ekologische banen leiden.
- Ondanks het ontbreken van de nodige Duitse vergunning en ondanks een kortgeding, mag de bestrijdingsmiddelenproducent Duphar van de Nederlandse overheid doorgaan met de lozing van grote hoeveelheden gechlorideerde koolwaterstoffen op het Noordzeekanaal.
- Het nieuwe jachtseizoen is geopend. Aan de jaarlijkse verbeterde openingsbesluiten die de Vlaamse jachtwetgeving steeds natuurvriendelijker maakte, is nu een einde gekomen. Ondanks voorgestelde verbeteringen en een minimum eis tot behoud van de bestaande reglementering van diverse zijden, werd de jacht opnieuw toegelaten voor o.a. de houtsnip. En dat het alweer Akkermans is die hiervoor verantwoordelijk is...
- Geheel Latijns Amerika heeft 250 parken en reservaten wat betekent dat slechts 1,65 % van het bosareaal beschermd is. Onderzoek in Peru wees uit dat minimaal 4 % nodig is voor het behoud van ekologische variatie.
- Het voorstel van dekreet voor het houden, kweken en bevoorraden in vogels, evenals het organiseren van vogelwedstrijden, betekent in feite dat de vogelvangst opnieuw wordt ingevoerd.
- Onder bepaalde voorwaarden mogen blauwe reigers door de viskwekers weer worden afgeschoten en dit terwijl er andere middelen tot afschrikking bestaan.
- Eindelijk zal er in oktober in Kruikeke een algemeen bloedonderzoek komen voor alle kinderen tussen 3 en 8 jaar. Het loodgehalte zal worden nagegaan. Later volgt een onderzoek naar cadmium in de urine bij volwassenen.
- De grootste vakcentrale van Nederland, de FNV, wijst het gebruik en de toepassing van kernenergie af. De huidige centrales moeten worden afgebouwd zodra blijkt dat ze economisch niet meer rendabel zijn.
- De BNVR, AVES en WWF willen het natuurgebied "Lac de Virelles" aankopen. Nu huren ze. De bedoeling is om er een "ander" soort toerisme uit te bouwen nl. in combinatie met natuurbehoud.

Dossier Smeetshof : schandalige illegaliteit

Martin Besieux

Het natuurgebied Smeetshof, oppervlakte 168 ha, een laagveengebied dat deel uitmaakt van een keten van natuurgebieden langsheen de landsgrens, gaat tenonder. Deze kreet wordt reeds jaren geslaakt en het bewijs ervan geleverd door de Werkgroep Isis uit Peer. Akties werden ondernomen. Klachten werden inge-

diend. Alles tevergeefs. De medeplichtigheid van de overheid is duidelijk en van Staatssekretaris Akkermans in het bijzonder. Er moet wat aan gedaan worden. Het is de hoogste tijd. Hierbij de laatste persnota van Isis die nieuwe komplete ILLEGALE WERKEN aanklaagt zonder dat er wordt opgetreden. De instellingen funktioneren niet meer!

En ZO ziet het natuurgebied SMEETSHOF er nu uit : één kale vlakte die voor grootschalige landbouw is bestemd.

Op bepaalde momenten werden er tot TIEN van deze bulldozers ingezet.

• Het is niet de eerste keer dat het natuurgebied Smeethof te Bocholt in de kijker komt. Wat eens een brok ongeschonden natuur was, werd zonder enige scrupules totaal verwoest. Meer dan een half miljoen m² groen ging voor de bijl, duizenden meters houtkant werden ontworteld en vak-kundig opgeruimd, het geheel voorzien van een permanent drainage-systeem. Dat alles kan dank zij de laksheid van de plaatselijke overheid en de meêr dan meegaande houding van de nationale besturen.

Op 19.10.1978 legde milieuwerkgroep Isis de eerste klachten neer tegen overtreder Machiels, Kapelstraat 17 te Diepenbeek. Het had heel wat om het lijf vooraleer de zaak voor de korrektionele rechtbank te Tongeren aan het rollen kwam. Er werd zelfs beroep gedaan op de minister van • tstitie. De zaak werd meermaals behandeld na herhaaldelijk te zijn uitgesteld. Zonder ingrijpend resultaat werd de zaak op 4.9.1981 'sine die' uitgesteld. Inderdaad, de advocaten van de tegenpartij zwaaiden triomfahtelijk met een eigenhandig schrijven van staatssekretaris Akkermans waarin deze het "regularisatievoorstel" ingediend door Machiels gunstig adviseerde, om nadien de overtreder zo mogelijk buiten vervolging te doen stellen. Gezien de trage behandeling van de ingediende klachten en het niet

ophouden van de natuurschendingen bracht Isis de zaak in kortgeding. Op 28 april 1980 beval de voorzitter van de rechtbank stopzetting van alle activiteiten, landbouwactiviteiten inbegrepen. De milieuwerkgroep werd gemachtigd de werken te doen stilleggen bij niet naleving van het vonnis.

Hoe zijn zulke zaken mogelijk ?

Het antwoord is zondermeer duidelijk: dank zij de medeplichtigheid van de overheid. Burgemeester Berghs van Bocholt weigert op te treden en beperkt zich tot wat komedie spelen. Het hoofdbestuur van de Stedebouw laat maar aanmodderen en Staatssekretaris Akkermans is de overtreder méer dan terwille!

Het herinrichtingsplan

Nadat de grond te heet werd onder zijn voeten, deed de overtreder een regularisatieaanvraag. Hij zou het Smeethof herinrichten!

Het plan opgesteld door het Studie-bureau Swartenbroeckx op 14.10.1980 week grof af van het bij K.B. bekrachtigde gewestplan Neerpelt-Bree. Een natuurgebied met kleinschalige landbouw werd zonder enige

vergunning omgevormd tot een groot-schalig landbouwgebied. Toch werd dit plan door het "Groenplan" goedgekeurd ondanks de tegenstrijdigheden met het gewestplan en doorgestuurd naar Staatssekretaris Akkermans.

Het gevolg is bekend. Een brief aan de tegenpartij, een formeel plaatsbezoek op 17 september 1982, samen goed gaan tafelen en klaar is kees.

Werkgroep Isis nam dit zo maar niet. De milieuwerggroep stelde een herinrichtingsplan op konform het gewestplan Neerpelt-Bree, met beplantingsdichtheid volgens de normen van Waters en Bossen. Het werd overgemaakt aan de rechtbank en aan de bestuurlijke overheid.

Wie meent dat hier ook maar enig gevolg werd aan gegeven, heeft het mis. Het verdween in de ondoorzichtige staatsadministratie zonder enig gevolg!

Werkgroep Isis meende nog andere troeven te hebben en stuurde een omstandig schrijven naar C.V.P.-voorzitter Swaelen, partijbaas van Akkermans en Berghs, aan Gaston Geens, Voorzitter van de Vlaamse deelregering, aan gemeenschapsministers Galle en Schiltz. Alles boter aan de galg. Voor de zoveelste keer stond de werkgroep tegen de muur.

Nieuwe overtredingen

De voorbije maanden werd door de N.V. Machiels opnieuw hard gewerkt. Grote hoeveelheden slib, bevattende zware metalen volgens onderzoeken van de Stichting Natuurmonumenten onlangs Nederland, werden aangevoerd en nieuwe ontwateringen uitgevoerd via aangelegde draineringsloten.

Werkgroep Isis stuurde op 9 mei '83 de deurwaarder ter plekke om stil-

legging van de werken te bevelen. De werken gingen gewoon door, de welwillende deurwaarder ten spijt.

Op 17 mei 1983 legt Isis een nieuwe klacht neer bij de rijkswacht wegens volgende feiten:

1. Het instandhouden van het misdrijf;
2. Het aanvoeren van slib, belast met zware metalen;
3. Het wijzigen van het reliëf zonder vergunning, nl. het aanleggen van draineringsloten;
4. Het niet opvolgen van de uitspraak in kortgeding d.d. 28.4.1980, waarin alle activiteiten met inbegrip van landbouwactiviteiten, werden verboden;
5. Het geen gevolg geven aan het bevel tot stopzetting door de deurwaarder.

Na veel moeite contacteerde Isis op 17.5.1983 de bevoegde ambtenaar bij de provinciale directie van de Stedebouw. Deze verklaarde onomwonden dat hij nog alleen zou optreden op grond van duidelijke instructies uit Brussel. In het verleden was deze reeds herhaaldelijk ter plaatse geweest. Machines werden verzegeld, werken stilgelegd. Het gevolg: de zegels werden verbroken en de machines afgevoerd.

De verwoesting van het gebied ging inmiddels rustig verder. Het werd zelfs zo gortig dat de Nederlandse Stichting Natuurmonumenten onlangs een aangetekend schrijven stuurde aan de gemeente Bocholt. Deze vereniging beheert 40.000 ha natuurgebied, waaronder het Wijffelterbroek gelegen tegen het Smeethof. Welnu, de drainage op Smeethof zal gevolgen hebben voor dit Wijffelterbroek.

De werkgroep Isis gaat echter door om met alle legale middelen deze illegaliteit te bekampen. Een haast onmogelijke zaak zou men gaan geloven.

Arbeid(-ers, -sters) en milieu(-aktivisten)

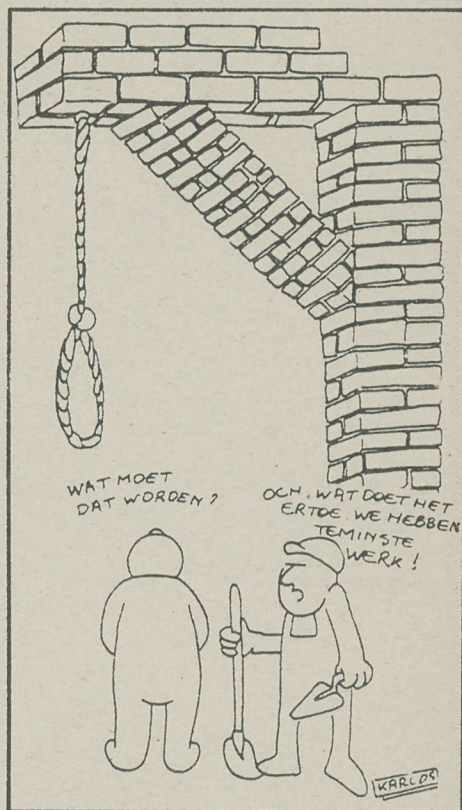
Guido Steenkiste

Sinds kort funktioneert er een werkgroep die zich met de relaties tussen arbeid en milieu bezighoudt. Deze werkgroep is ontstaan vanuit twee inzichten. Bezig zijn met arbeid of milieu, arbeider en/of milieu-aktivist c.q. -beschermers zijn, brengt het inzicht mee dat eisen uit de milieubeweging arbeidsplaatsen bedreigen en de milieubelangen ingrijpend kunnen worden belaagd door de produktie waarmee die arbeiders hun boterham verdienen. Tevens groeit het inzicht dat arbeidersbeweging en milieubeweging niet tegenover elkaar staan, maar samen belangen te verdedigen hebben.

Tegengestelde belangen ?

In de loop van de milieuakties hebben arbeiders en milieuaktivisten steeds weer tegenover elkaar gestaan. Vele milieueisen bedreigen de arbeider in zijn loonarbeid. Het sluiten van kerncentrales, om dit als voorbeeld te nemen, zou als direkt gevolg de werkloosheid van enkele honderden mensen tot gevolg hebben. De belangen van deze arbeiders worden verdedigd door de vakbonden zodat ook daar weinig animo aanwezig was om die milieueisen als eigen wensen te formuleren.

Er zit dus in een deel van de milieustrijd een bedreiging voor het direkt en dagdagelijks bestaan van arbeiders. Het gaat echter nog verder. De eis om minder auto te rijden om zo minder energie te gebruiken en minder natuur te belasten met autowegen en voorlopig lood in de benzine, waaiert zo ver uit in

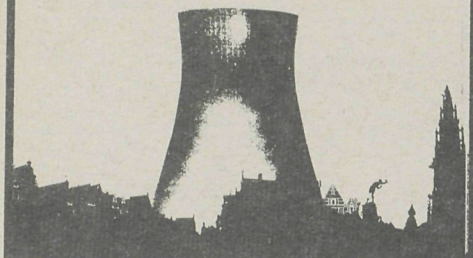

de tewerkstelling van mensen dat de bedreiging ervan een aversie veroorzaakt. De milieubeweging tast de werkgelegenheid aan.

Dus vakbonden en arbeiders zijn niet zo geneigd hun eigen baan in vraag te stellen. En gelijk hebben zo nog ook.

De milieubeweging is niet minder in de weer om haar belangen veilig te stellen. Als het nodig is, zo stelt zij, dan moeten er maar arbeidsplaatsen verloren gaan. Een

NOG MEER KERNCENTRALES DA'S GEEN WERK!

kerncentrale is gevaarlijk, dus elke dag dat zij langer draait, betekent een risico dat niet mag gelopen worden. En als de stank van Phillips Petroleum blijft duren, dan is de sluiting van het bedrijf de eis van de milieugroep.

En op deze eisen blijft de milieubeweging hameren en zij heeft daar gelijk in. Alleen moet zij dan niet schrikken als de arbeidersbeweging zich pal voor haar komt opstellen om de belangen van haar leden te verdedigen.

Vanuit de belangentegenstellingen die bestaan t.a.v. werkgelegenheid die de één in stand wil houden, de ander op de helling zet door bepaalde eisen, is de verhouding tussen de milieu- en arbeidersbeweging tamelijk koel. De laatste tijd komt daar enige verandering in, vooral omdat de milieubeweging inhaakt op eisen van de vakbeweging. Een goed voorbeeld hiervan is de campagne van de VAKS "Kerncentrales, da's geen werk". Waarom dan toch de twee, arbeid en milieu, in één werking vatten, zult U zich afvragen. Daar zijn twee redenen voor:

1. In de loop der jaren bleek het mogelijk op sommige terreinen kontakten tussen militanten van de twee bewegingen te organiseren. Deze

kontakten leidden op sommige gebieden tot belangrijke wijzigingen van beleid en stimuleerden de discussies. Het verder uitbouwen van deze kontakten kan leiden tot een gezamenlijk antwoord op belangrijke kwesties. Zo kunnen de twee groepen een platform scheppen waar militanten van beide bewegingen met elkaar kunnen praten.

2. Die kontakten tussen militanten tonen steeds de bezorgdheid van beide groepen voor zowel het milieu als voor de belangen van de werkers. Bij deze militanten kunnen "verdeelen en heersen mechanismen" geen wig drijven tussen deze twee belangen. Produktie en konsumptie vormen in deze visie geen bedreiging voor het milieu omdat het milieu voorwaardelijk is voor een zinvol overleven.

De arbeidersbeweging was in de loop van de laatste anderhalve eeuw de emancipatiebeweging van de kleine man, die, verdrukt en vernederd, zich in solidariteit een plaats onder de zon heeft veroverd. Die emancipatiestrijd bleek dikwijls een strijd voor een beter milieu: in de fabriek, in de slop, op straat. Deze beweging strijdt nog steeds voor de verdere emancipatie van de gewone mensen en vormt er de organisatie van.

In slechte tijden manifesteert de vakbeweging zich explicieter en waagt aan een door de staat of de ondernemers gepatroneerde vakbeweging bestaat, moet de emancipatiestrijd nog beginnen. Vakbonden zijn dikwijls de lont aan het kruitvat om de belangen van de mensen aan de onderkant van de samenleving te verdedigen. In haar strijd tegen de produktiewijze die niet enkel de mensen maar ook de aarde zou opslokken, als dat voor haar eigen overleven noodzakelijk is, welnu, in die strijd hebben arbeidersbeweging en milieubeweging dezelfde tegen-

strever. In een gezamenlijke aanval is hij te overwinnen. De ekologische motieven zullen daarbij ingrijpend de strategie en de doelstellingen van de arbeidersbeweging moeten beïnvloeden. Anders sukkelen we van de gracht in de sloot. Van de kapitalistische of staats-socialistische produktiewijze in een postkapitalistische of....

samen dus

Wat ik hierboven omschreef, oversteekt de realiteit. De praktijk levert meer confrontaties dan eensgezinde standpunten op, ook in de werkgroep. Waarschijnlijk ligt dat aan zijn samenstelling en zijn werkwijze. Daar probeert de werkgroep iets aan te doen door in het najaar een studiedag te organiseren die perspektief zou moeten bieden aan een bredere werkgroep. Zo'n werkgroep heeft heel wat vragen op zijn agenda staan die een boeiende osmose moeten mogelijk maken tussen de twee bewegingen. Tenminste in gedachten.

a. Hoe kunnen beide bewegingen mekaar ondersteunen in de strijd tegen een maatschappelijke orde die bedreigend is voor de aarde en wat zij voortbrengt? Dit is een algemeen strategische vraag die echter een heel programma onderstelt. Als die maatschappelijke orde bedreigend is, hoe kan men samen vragen moeten stellen over hoe een andere maatschappelijke orde die niet de aarde bedreigt, er moet uitzien en hoe we deze orde verwezenlijken.

b. Daarbij staan de vragen van vandaag centraal. Steeds weer duiken ze op. Hoe kan milieubescherming en werkgelegenheid samengaan? Of moet werkgelegenheid vanuit een nieuwe invalshoek bekeken worden? Zijn de nieuwe technologieën een stap naar een milieuzuiverder maatschappij of zijn zij onderdeel van een systeem

dat de produktie voor de produktie in zich draagt, dus één verspilling van grondstoffen en mankracht?

Bestrijd je werkloosheid door vanuit ekologische begrippen zoals autonomie, kleinschaligheid, zelfbeheer, grondstoffenpolitiek, e.a. visies op ekonomie uit te bouwen, en kan de arbeidersbeweging daar iets mee in haar aanpak van de sociaal ekonomische problematieken?

besluit

De gesprekken die militanten uit de beide bewegingen voeren, zijn mijns inziens fundamenteel. Ik betreur het dat de problematieken die hierboven even werden aangestipt, niet uitvoerig in de milieubeweging aan de orde zijn. De milieubeweging manifesteert zich als offensieve faktor in de aanpak van de maatschap-

pelijke problemen, vanuit haar zienswijze op een leefbaarder toekomst, of zij zal niet zijn. De milieubeweging zit niet op haar gat, zoals R. Dirks verkeerdelijk in de Standaard meldde, maar heroriënteert zich na de definitieve fase, na de aanslag op het milieu. Het zal van de inventiviteit en de werkzin van de militanten afhangen of de nieuwe beweging zich handhaaft en in solidariteit met anderen deze wereld veroverd en ombouwt.

Naschrift : Nederland

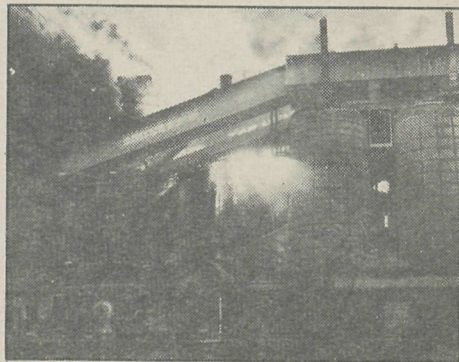
In 1979 verscheen het eerste nummer van een tijdschrift getiteld "arbeid en milieu", met als ondertitel "tijdschrift ten dienste van arbeidersbeweging en milieubeweging". "Dit tijdschrift", zo beschrijft de redaktieraad, "koncentreert zich op de gezamenlijke problemen van de arbeid en het milieu en laat het tijdschrift als platform functioneren voor de discussie over de problemen zowel in als tussen de arbeidersbeweging en de milieubeweging".

Men koos voor deze aanpak omdat in toenemende mate arbeiders- en milieubeweging gezamenlijke acties voerden. Ook ervaaarde men steeds meer dat milieukrisis en economische crisis twee kanten van één medaille zijn.

Hoe hangen deze krisissen samen? Daar wil het blad op ingaan. Ook wil het blad meer eenheid bewerkstelligen tussen de twee bewegingen. Doordat de milieubeweging op het eind van de jaren zestig allerlei problemen oppakte die de vakbeweging en de progressieve politieke partijen hadden laten liggen, was zij ook in konflikt gekomen met sociaal-economische doelstellingen van de arbeidersbeweging.

Dit en het uitgesproken konservatisme van sommige delen van de milieubeweging hebben lange tijd het gesprek onmogelijk gemaakt. Het inzicht echter dat op lange termijn er maar één uitweg is, nl. de overgang op een produktie en konsumptie die maatschappelijk zinvol is en het milieu niet overbelast, is in de loop der jaren ook in de vakbeweging diskussiestof van eerste orde geworden.

Huidig landbouwbeleid drijft de landbouwer tot milieuonvriendelijke ingrepen

Hubert Neuckermans

Op 30 mei 1972 aanvaardde de Ministeriële Kommissie van de Raad van Europa het Europees Bodemcharta waarin staat dat "de bodem moet worden beschermd tegen vervuiling. Het onoordeelkundig en ongecontroleerd gebruik van chemische meststoffen en pesticiden heeft als gevolg dat deze stoffen zich accumuleren in de bodem en aldus aanleiding geven tot verontreiniging van grond- en oppervlaktewaters." Met deze passage werd zowat voor het eerst toegegeven dat de moderne landbouw in het milieu voor problemen kan zorgen. Vele studies werden in die tijd aan het probleem gewijd.

Voorals eutrofiëring werd wetenschappelijk onderzocht, de invloed van pesticiden op de toestand van het oppervlaktewater was veel ingewikkelder gezien de grote verscheidenheid aan gebruikte produkten, de aard van de produkten, enz., het onderzoek ernaar was ook veel duurder. Maar spijtig genoeg bleef het bij het bekend maken van de analyse-resultaten. Wetenschappelijke verslagen die de vinger op de zere wonde legden, verdwenen in de ladenkast van ministeriële kabinetten. Het probleem van de milieubelasting door de landbouw is minder een technische aangelegenheid; het heeft meer te maken met socio-ekonomische aspecten van het landbouwersberoep. Vooraleer de situatie te schetsen waarin de moderne landbouwbedrijfsvoering is terechtgekomen,

zullen we eerst een bondig overzicht geven van de problemen die zich binnen het domein van de waterverontreiniging kunnen voordoen door de landbouwactiviteit.

N-P-K-verbindingen

Voor hun groei nemen planten langs hun wortelstelsel voedingszouten op. Om hogere opbrengsten te krijgen, wordt in de plantenteelt gebruik gemaakt van vooral N (stikstof), P (fosfor) en K (kalium = potas). Het zijn vooral de eerste twee elementen die onder de vorm van nitraten, ammonium en fosfaten worden toegediend. Door allerlei factoren wordt bij de praktische uitvoering van de bemesting fel overgedoseerd. Een gedeelte van het teveel wordt nog door planten opgenomen als luxekonsumptie, de rest komt terecht in grond- en oppervlaktewater, langs drainering (grotendeels de N-verbindingen) en door afspoeling (vooral fosfaat). Rekening houdend met lokale gegevens uit het Denderbekken als neerslag (780 mm), bodem (fijnheid van de klei), drainage (250 mm), afvloeiingscoëfficiënt en een gemiddelde bemesting van 160 kg N/ha/jaar en 50 kg P/ha/jaar, komen we tot de volgende hoeveelheden stikstof en fosfor die in landelijke gebieden per jaar en per ha kultuurgrond uitspoelen: 1,2 kg N en 0,2 kg P.

Volledigheidshalve moet hier zeker vermeld worden dat ook de gekoncen-

treerde veeteelt een grote potentiële vervuiler is, dus een mogelijke bron van vervuiling. Het verschil weergeven tussen potentiële en effectieve vervuiling in absolute cijfers is kwasi onmogelijk, omdat je nooit weet welke hoeveelheden vloeibare mest er werkelijk in het water terecht komen. Van de afgevoerde stikstof in het Denderbekken zou 22 % afkomstig zijn van de veeteelt. Voor de fosfaten wordt dit op 13 % geschat.

Zuurstoftekort

Door de toevoer in het water van plantenvoedingsstoffen die duidelijk boven de natuurlijke waarde uitstijgt, krijgen we enerzijds een verhoging van de groeisnelheid van algen en waterplanten en een verhoging van de maximale dichtheden van deze organismen (overproductie) en anderzijds verschuivingen in de soortensamenstelling van levensgemeenschappen. Dit laatste uit zich vooral door een verandering in de concurrentiepositie tussen plantensoorten. Het hoofdprobleem situeert zich rond een gebrek aan zuurstof. Door een teveel aan levend plantaardig materiaal op een beperkte ruimte, ontstaat er 's nachts (als de planten zuurstof opnemen), een tekort aan zuurstof in het water. In dit anaerobe milieu hebben niet alleen vissen het moeilijk (de regelmatige vissterfte in de Dender is hieraan te wijten), er gebeurt ook een anaerobe afbraak van organische stof (verrotting), waardoor stank en dichtslibbing kan ontstaan.

Het spreekt vanzelf dat niet alleen stikstofverbindingen en fosfaten afkomstig uit de landbouw verantwoordelijk zijn, ook huishoudelijke afvalwaters bevatten veel fosfaat (van de wasmiddelen) en zijn erg eutrofiërend omdat ze dikwijls komplementair werken met afvalwaters

waar veel meer stikstof dan fosfaat aanwezig is. Bepaalde industriële lozingen van bv. zetmeelverwerkende bedrijven, slachthuizen of andere industrieën die organisch materiaal of N- of P-verbindingen, identiek aan die welke gebruikt worden in de landbouw, lozen, kunnen eveneens sterke overbesteding veroorzaken.

Verschuiven die het gevolg zijn van eutrofiëring stellen zich nog scherper wanneer de temperatuur hoog is, b.v. warm weer of koelwater van een industriële bedrijvigheid dat in het oppervlaktewater terecht komt. Het al schaars aanwezige O₂ gaat dan nog sneller vervluchtigen. vervluchtigen.

De giftigheid

Van fosfaten en kaliumzouten is geen akute of directe giftigheid gekend, voor zover ze niet in onnatuurlijk grote hoeveelheden worden ingenomen. Met de stikstofverbindingen ligt het wel anders. Wanneer nitraten in het grondwater terecht komen, kunnen ze in het drinkwater (putwater) voor problemen zorgen. Nitraten kunnen worden omgezet tot het zeer giftige nitriet, alsook tot de kankerverwekkende nitrosamines. Trouwens overmatig gebruik van stikstofmeststoffen leidt ook in voedingsprodukten tot groot ongemak (voedselvergiftiging door nitriet).

Weinig gegevens bekend

Over het niet onbelangrijke aspect van oppervlaktewaterverontreiniging door pesticiden, zijn vrij weinig exacte gegevens en duidelijke documentaties te vinden. In de loop van dit jaar lopen enkele onderzoeken in dit verband, zoals onder meer in de streek van Tessenderlo, waar onderzoek wordt verricht naar gechlloreerde KWS in oppervlaktewaters. Nog enkele andere alleenstaande

analyseresultaten zijn ons bekend.

Uit een recent onderzoek in Limburg uitgevoerd op enkele beken in landelijke gebieden, bleek dat pesticiden (vooral onkruidverdelgers) er in ruime mate voorkomen. Pikant is toch wel dat produkten die al jaren zijn verboden, als lindaan en aldrin, er eveneens erg goed zijn vertegenwoordigd. Over de giftigheid die deze produkten in het aquatisch milieu ontwikkelen, is bekend dat ze vooral akkumulatief is. Wat de mogelijke gevolgen zijn van de interactie tussen deze stoffen eens ze tesamen voorkomen in het water, is zeer weinig geweten; het is iets dat zich op lange termijn zal uiten.

De giftigheid van deze produkten staat recht evenredig in relatie tot hun concentratie. In beken met hoge concentraties zijn jonge stekelbaarzen en kikkerlarven de eerste slachtoffers en dus goede indicatoren. Ook hier zijn piekconcentraties waar te nemen met sterke stijgingen na algemene bespuitingen op b.v. graan gewassen.

Zware metalen

Het specifiek probleem van pollutie door zware metalen stelt zich in de veeteelt, meer bepaald in de varkens- teelt. In varkensvoeder zit veel Cu (koper) om een betere voederomzetting te krijgen (meer vlees met minder voeder). Het overgrote deel van het Cu wordt niet opgenomen door het spijsverteringsstelsel van het varken en komt zo met de drijfmest op het veld. In bepaalde gevallen kan dat zeer hoog oplopen, er zijn concentraties gekend van 750 mg/l drijfmest. Door sommige planten wordt dit metaal opgenomen als overbodige luxeopname, met het gevaar van voedselvergiftiging. Bij een gunstige ph kan dit koper ook door uitspoelingen in het oppervlaktewater terechtkomen.

De bedrijfsvoering

Nu iets over de sociaal-ekonomische toestand in de landbouw als medeoorzaak van milieuverontreiniging. De moderne bedrijfsvoering op onze landbouwbedrijven is dermate gevorderd, dat in de toekomst alleen nog methoden en middelen zullen kunnen worden aangewend, die bijna uitsluitend een negatieve invloed op de natuurlijke omgeving hebben. Het is nog niet zo lang geleden dat het gros van de landbouwers in ons land kleine gemengde bedrijven uitbaatten, die hun een hoe langer hoe kleiner inkomen opleverden. De bedrijfsvoering was er vooral beperkt door het gemis aan kapitaalvoorziening. Door de laag gehouden prijzen van de voedselprodukten en de sterk stijgende kosten, werden na WO II duizenden kleine boeren uitgerangeerd. Toen hadden zowel de industrie als de groter wordende landbouwondernemingen veel nood aan kapitaal, dat toen ook overvloedig kon worden verschaft. Uiteraard was deze kapitaalvoorziening uitsluitend gericht op kapitaalsintensieve grote bedrijven: kleine bedrijven vielen uit de boom, omdat hun uitbatingsvorm geen garantie bood voor voldoende produktiviteit en dus een risico waren voor de kapitaalverstrekker. De kleine boeren konden zich hoe dan ook nog tot de pensioenleeftijd in stand houden, door vooral het eigen inkomen armoedig laag te houden of door vervangingsinkomens te betrekken uit nevenactiviteiten, dikwijls gekoppeld aan verdoken werkloosheid. Het groot aantal mensen dat uit de landbouw afvloeide, waren goedkope en betrouwbare werkrachten voor de industrie. De laatste 20 jaar daalde de oppervlakte effectief uitgebate landbouwgrond met zo'n 15 % (= 300 000 ha) en vloeide liefst 64 % (of 250 000 actieve personen) uit de landbouw af. De daling van de

belangrijkste produktiefactoren, grond en arbeid, moest mits zware kapitaalsinbreng worden gekompen-seerd door een sterke toename in het gebruik van veevoeders, machines, gebouwen en dure installaties, meststoffen en bestrijdingsmiddelen. De rol die de verkopers en fabrikanten van deze produkten als voorlichters hebben gespeeld, was niet van eigen belang gespeend, laat staan de invloed van bepaalde machtige boeren-organisaties die zowel produkten als kapitaal konden verstrekken en zich jarenlang als de voornaamste landbouwvoorlichters opwierpen. Vele landbouwers die de stap naar het grote bedrijf hebben gemaakt of moeten maken, konden gewoon niet anders dan hun met handen en voeten binden aan hun kredietverleners. Zo verloren de boeren niet alleen de greep op hun zelfstandigheid, tevens ontstond er een zware druk op de sociale toestand van het boerengezin. Op deze éénmansbedrijven moet zwaar labeur worden geleverd, omdat willens nillens de produktie ten top moet worden gedreven. De kleinste minderopbrengst kan zware financiële gevolgen hebben. Alle middelen die de oogstzekerheid positief beïnvloeden, worden dikwijls in overdreven mate aangewend. Men wil zeker spelen.

Veranderende voedselbehoeften

Nogal vaak worden de voorgeschreven hoeveelheden of doses overschreden voor meststoffen en pesticiden. Door een groot gebrek aan minimale kennis van een neutrale informatiebron, betalen zowel de boer als het milieu een zware tol. Een andere faktor die meespeelt is de wijziging van de voedselbehoeften van de bevolking. De laatste jaren kwamen in plaats van graan en aardappelen, vlees, groenten en fruit. Deze verandering is zeer belangrijk vanuit milieustandpunt bekeken,

omdat vooral het zeer hoog vleesverbruik (+ zuivelprodukten) onrechtstreeks zijn weerslag heeft op wat voor gewassen in de landbouw worden verbouwd. Het enorm gestegen areaal maïskultuur, waarmee men jaren na mekaar op hetzelfde perceel terugkomt én waarbij buitenmaats drijfmest en sproeistoffen worden gebruikt, kan op lange termijn niet anders dan een negatieve invloed hebben op de bodemvruchtbaarheid.

Het gebruik van grote hoeveelheden stikstofmeststoffen op grasland, veroorzaakt soortenverarming in de weideflora, spijsverterings- en vruchtbaarheidsproblemen bij het vee en eutrofiëring van oppervlaktewateren. De oppervlakte graan daalt angstwekkend, met vooral tarwe, rogge en haver; gerst, beter geschikt voor dierenvoeding, doet het nog iets beter. We zien dus een kleinere verscheidenheid aan verbouwde teelten en een toename van niet-grondgebonden bedrijven. In deze kontekst situeert zich ook het probleem van de selektie. In de plantenveredeling selekteert men op produktie per ha, gekoppeld aan zware chemische bemesting en aan bespuitingen met allerlei pesticiden.

Bij het gebruik van dergelijk zaai-goed is men gedwongen de hulpstoffen in minstens even grote hoeveelheden te gebruiken, wil men de voorgehouden topproduktie bereiken. Het mag op zijn minst verdacht worden genoemd dat reuzen uit de scheikundige industrie nu ook een belangrijke rol zijn gaan spelen in de wereld van de plantenveredeling met b.v. eigen selektiestations. Zo verkopen ze zowel zaaigoed als bijhorend oppepmateriaal. Het getuigt dus van enig simplisme de schuld van de milieuvervuiling door de landbouw in de schoenen van de boer alleen te schuiven. Meer en meer wordt die boer een goedkope arbeidskracht in de handen van financieel sterke

groepen, maar als zelfstandige mag hij meestal zelf opdraaien voor tegenslagen. Een uiterst zwakke positie dus om tegen dergelijke stroom in te varen en een duidelijk alternatief te ontwikkelen. En toch. We sommen even de mogelijke oplossingen, de mogelijke aanpak, op.

Is er een andere aanpak nog mogelijk ?

De ware oorzaken van de mistoestanden in de landbouw aanpakken is een werk in lange duur, het is ingaan tegen de overmacht van gekoncentreerd kapitaal. Alleen een goed voorbereide en op brede basis gesteelde tegenstroom kan voor kleine bedrijven de enige uitkomst bieden. Onder de vorm van echte basismbewegingen en samenwerkingsvormen waarbij de producenten zelf het beheer in eigen handen nemen en ook houden, kunnen nieuwe impulsen aan menselijkere produktiemethoden worden gegeven. De bestaande bedrijven moeten financieel zelfstandiger komen te staan, niet door allerlei reglementen en subsidies van overheidswege, maar door een rechtvaardige prijs voor hun produkten. De boer mag niet afhankelijk zijn van toeleverings-, verwerkings- en kapitaalsindustrie.

Onpartijdige voorlichting waarbij land- en tuinbouwers duidelijk worden uitgelegd wat de directe konsekwenties zijn van het gebruik van de moderne teelttechnieken zowel voor het milieu (pollutie) als voor de konsument (gezondheid) zou zeker als een minimeis moeten gesteld worden.

Dit kan door b.v. op gemeentelijk vlak eenvoudige kursussen in te richten met verplichte deelname. We laten de strakke reglementering op de sproeistoffen buiten beschouwing, het gaat hem vooral over het verkeerd gebruik en het te gemakkelijk

verkrijgen van deze produkten.

Er zouden grotere beperkingen moeten worden opgelegd aan bio-industriële bedrijven. Per bedrijfseenheid zou een zeker aantal dieren niet mogen worden overschreden. De teelt van andere ruwvoedergewassen dan maïs zou moeten worden gestimuleerd, evenals de inzaai van vlinderbloemigen als groenvoerbemesting. Op een ander niveau moet getracht worden wijzigingen tot stand te brengen in de voedingsbehoeften van de bevolking, vooral gericht op een lager verbruik van vlees.

Biologische landbouw : milieuvriendelijker ?

Wil aan al deze eisen min of meer worden voldaan, dan zal een andere meer ekologisch gerichte vorm van landbouwbedrijfsvoering moeten worden aangewend. Biologische bedrijven zijn kleiner en arbeidsintensiever, wat in tijden van schaars kapitaal en teveel aan arbeidskrachten makro-ekonomisch gezien zeker positief moet worden genoemd. In de kosten-baten verhouding ten aanzien van de milieuverontreiniging gaat biologische landbouw niet kostenverhogend werken. Dure zuiveringsinstallaties voor oppervlaktewaters in landelijke gebieden zouden dan alleen schimmige fantasieën hoeven te zijn. Deze toekomstgerichte vorm van landbouw pleegt geen aanslag op de bodenvruchtbaarheid, werkt erosiewerend, is niet afhankelijk van buitenlandse produkten, vertoont een positieve energiebalans, maar stuit vooral op veel onbegrip en tegenkanting omdat de bestaande toeleveringsindustrie er niet veel aan kan verdienen. Het zoeken naar een evenwicht tussen een gezonde manier van voedselproduktie en het behoud van een menselijk leefmilieu is de uitdaging voor de landbouw in de komende decennia.

Milieuvervuiling en wereldvrede

Wilfried De Bleser

In augustus 1974 richtte de CIA naar aanleiding van de wereldvoedselkonferentie een rapport aan de Amerikaanse overheid onder de titel "Potentiële gevolgen van evoluties in wereldbevolking, voedselvoorziening en klimaat." Dit rapport stelde dat de Verenigde Staten meer en meer hun politieke macht verkrijgen uit hun overwicht in de voedselproductie en steeds minder uit hun industrieel overwicht.

De Verenigde Staten zijn overigens duidelijk over de waarde die het voedsel als wapen voor hen heeft. De Amerikaanse senator Hubert Humphrey, de latere vice-president, verklaarde in 1957 al: "Ik heb ingezien... dat de overige landen afhankelijk zouden kunnen worden van de V.S. voor voedsel. Ik weet dat deze hypothese niet als goed nieuws beschouwd wordt. Voor mij is ze dat wel. Want voor ze nog iets kunnen doen, moeten de mensen eten. En als U naar een middel zoekt om ze met ons te doen samenwerken, dan denk ik dat de afhankelijkheid op voedselgebied formidabel zou zijn."

Earl Butz, staatssecretaris voor Landbouw van President Ford verklaarde: "De landbouw is een wapen, het is een van onze belangrijkste onderhandelingsinstrumenten."

Bij de inval van de Sovjetunie in Afghanistan kondigde Carter een graanboycot af tegen de Sovjetunie. Onder druk van de Amerikaanse graanboeren, die hierin geen brood zagen, werd die boycot echter al te vlug ingetrokken. Het zijn echter vooral de ontwikkelingslanden die wat de voed-

selvoorziening betreft, volledig van de Amerikaanse goodwill afhankelijk zijn.

De Franse "Gazette Nucléaire" wijdde in het juninummer van 1978 aandacht aan bovengenoemd CIA rapport en stelde daar enige vragen bij. Is de ontspanningspolitiek die werd ingevoerd door Kroutchev niet voornamelijk ingegeven door het feit dat Oost-Europa met grote moeilijkheden kampt om in zijn voedselvoorraad te voorzien? En wat te denken van het fameuze "Japanse wonder" als men het belangrijke voedseltekort bekijkt dat zich in Japan stelt?

Volgens het CIA-rapport heeft West-Europa van alle gebieden ter wereld het meest kans om aan de voedselafhankelijkheid t.o.v. de Verenigde Staten te ontsnappen.

Op dit moment stellen twee Amerikaanse onderzoekers van de atmosfeer, Walter Orr Roberts en Edward Friedman, dat de komende vijftig jaar op geen enkele manier valt te ontkomen aan een door de mensheid veroorzaakte klimaatsverandering. Roberts, stichter en directeur van het Amerikaanse Nationale Centrum voor Onderzoek van de Atmosfeer, en Friedman, die bij dit centrum heeft gewerkt, schatten dat in het jaar 2040 het gehalte aan koolzuurgas in de lucht zal zijn verdubbeld. Dit zal leiden tot een aanzienlijke temperatuurstijging. De opwarming zal niet gelijkmatig over de aarde verspreid zijn en zal gepaard gaan met een aanzienlijke verandering in de regenval. Volgens het onderzoek zal het volgende gebeuren: de graankorrels van de Verenigde Staten en Canada krijgen half zoveel neerslag als in de periode 1960-1980. De korengebieden van het middenwesten worden 35 % droger waardoor de graanopbrengst 35 % lager zal uitvallen. Het seizoen in de Canadese landbouwgebieden gaat een maand langer duren maar er komen meer en langere droogteperiodes. De Sovjetunie wordt aanmerkelijk droger en in Oekraïne wordt het groeiseizoen een maand langer. Alle gebieden boven de 55° breedtegraad worden ongeveer 6°C warmer. Oost-Afrika en de Sahara krijgen tweemaal zoveel regen, maar dit gebied blijft half zo geheel droog. In India worden de moessons 'betrouwbaarder', met ongeveer 50 % meer neerslag. West-Europa krijgt een natter klimaat met langere groeiperiodes en zachtere winters. In Zuid-Amerika verandert er weinig.

Gezien de grote rol die het voedselwapen speelt in het spanningsevenwicht tussen grote mogendheden, zou een klimaatsverandering, die duidelijk in het nadeel van de Verenigde Staten zou uitvallen, wel eens kunnen zorgen voor een in mekaar zakken

van dit evenwicht. Misschien zal dan ook ten gevolge van de milieuvervuiling morgen moeten bewezen worden wat de vrede waard is.

Waarschijnlijker lijkt het echter dat men het zover niet zal laten komen. Bovengenoemde studie heeft veel weg van een nieuw rapport van een Club van Rome. Het gevaar lijkt ons dan ook groot dat een nieuwe eskalatie van technologie de schadelijke gevolgen van een klimaatsverandering zal moeten afwentelen. Aan de essentie van de milieuproblemen zal niet worden geraakt, en o.a. de genetische manipulatie-industrie en meststoffenindustrie zullen in het gevaar voor de wereldvrede nieuwe argumenten vinden om hun zaak uit te bouwen. Binnen vijftig jaar (of vlugger) kan er dan een nieuw rapport van de Club van Rome komen om de schadelijke gevolgen van de oplossingen die nu zullen worden aangerijkt, uit te schakelen. Een vierde industriële revolutie zal dan opnieuw belangrijke hoeveelheden gelden kunnen vrijkrijgen om de "ernstige" problemen die zich zullen stellen, op te lossen.

Korte berichten

De verkeersdrempel van Minister De Croo : skoon maar waardeloos

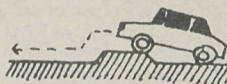
Na lang wachten, gehakketak met gemeentebesturen en andere ministeries, kwam de Verkeersminister dan toch voor de pinnen met een ellenlange reglementering over de verkeersdrempels. In kringen van verkeersdeskundigen heerst op zijn zachtst gezegd enige verbazing: het enige wat men daar nodig achtte was een aanbeveling om tot een zekere eenvormigheid te komen, een nieuw verkeersbord dat een woonstraat aanduidt en eventueel een aanvulling op het verkeersreglement om tot een maximum snelheid van 30 km/uur in bepaalde woonstraten en wijken te komen. Ook had men een voldoende soepelheid gevraagd in de drempelreglementering om ze kunnen aan te passen aan de omstandigheden qua plaats en tijd. Men vraagt zich ook af waar een degelijke voorlichting over het nut, mogelijkheden en beperkingen van de verkeersdrempels blijft.

Volgens buitenlandse verkeersdeskundigen is het bovendien onmogelijk om een drempel aan te leggen, die optimaal is voor een overschrijdingssnelheid van 30 km/u. en toch niet bestraft als men er tegen 60 km/u. over heen rijdt. M.a.w. er moet meer veiligheid komen voor fietsers en voetgangers, maar de automobilist mag geen steentje in de weg worden gelegd.

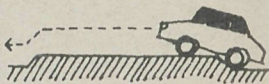
Men vraagt zich af of deze hele affaire geen zaak voor niets is geweest: men mag nu drempels aanleggen maar men kan er geen aanleggen die beantwoorden aan de opgelegde voorschriften!

D.V.M.

DREMPEL

PLATEAU

Studierichting milieutechniek

Vanaf 1 september 1983 richten de Vrije Technische Scholen Leuven een nieuwe - tot nu toe nog onbestaande - studierichting in het V.S.O. op. In de kwalificatieafdeling zal het voor jonge mensen mogelijk zijn een VIJFDE en ZESDE jaar MILIEUTECHNIEK te volgen.

Inlichtingen: V.T.S.L.

Dekenstraat 3, 3000 LEUVEN
016/23.48.48.

E.C.

Kampagne "Zone 30"

Van november '83 tot november '84 loopt de campagne Zone 30, die tot doel heeft een sensibiliserende rol te vervullen rond de verkeersleefbaarheid in het algemeen en de nood aan een systematische (gemeentelijke) verkeersveiligheidsplanning in het bijzonder.

De campagne richt zich uitsluitend tot het Vlaamse Gewest (gezien de beperkte middelen) onder de leiding van een koördinator (J. Zuallaert), 5 provinciale animatoren en provinciale komitees.

Voorlopig werd een stuurgroep samengesteld, waarin o.a. Taxistop en BBL zitting hebben; deze groep zal het programma en de praktische uitwerking in september opnieuw onder de loop nemen. Wij houden U op de hoogte.

L.G.

Korte berichten

Resultaten konferentie "Lood in benzine" Brussel, 10-11 mei

Het Europees Bureau voor Milieuzaken en de Europese Konsumentenorganisatie hebben de konklusies getrokken uit de konferentie over lood in de benzine. Eerst en vooral vindt men het veelbetekenend dat niemand de argumenten dat lood een bedreiging vormt voor het leefmilieu en de gezondheid, in twijfel trekt. Tevens staat het onomstootbaar vast dat het verwijderen van lood uit de benzine technisch kan en dat de kosten aanvaardbaar zijn.

Het komt er nu op aan dat een oplossing in Europees Verband gezocht wordt, die de huidige richtlijn wijzigt en in eerste instantie het loodgehalte in de benzine omlaag haalt om dan tenslotte te komen tot echt loodvrije benzine. Het is een kwestie van politieke wil en planning...

D.V.M.

Verpachting verplicht

In januari 1982 werd in de senaat een wetsvoorstel ingediend dat onder meer voorziet in het tegengaan van braakliggende landbouwgronden, en dit via een stelsel van verplichte verpachting. Dat betekent dat alle braakliggende gronden die op de gewestplannen als agrarisch zijn aangeduid, aan een verplichte verpachting onderworpen kunnen worden. Elke geïnteresseerde landbouwer die een braakliggend perceel wenst te gebruiken, hoeft enkel een aanvraag in te dienen bij de vrederechter en 5 maanden later wordt de aanvrager van rechtswege pachter van de betreffende grond.

Het wetsvoorstel stelt echter uitdrukkelijk dat alle boomaanplantingen (uitgezonderd boomkwekerijen) binnen een agrarisch gebied, ook onder deze regeling vallen; m.a.w. een flink aantal veldbosjes en mini-natuurgebiedjes worden ernstig bedreigd door ontbossing en ontgronding, aangezien deze bosjes in de meeste gewestplannen niet uitdrukkelijk als "bos" of "natuurgebied" aangegeven zijn en dus ook onder het begrip "braakliggende grond" kunnen vallen. Dit geldt tevens voor de verlaten hooilanden in valleien.

D.S.

kleinschalige hormonevrije afzet ?

Het ziet er niet naar uit dat die mogelijkheid er op korte termijn komt. Staatssekretaris Aerts wil althans geen uitgesproken aandacht besteden aan de boeren en slagers die bij de Werkgroep Afzet Hormonenvrij Vlees zijn aangesloten en die symbolisch om een extra controle vragen, omdat de huidige controle zo sporadisch en inefficiënt gebeurt.

Met deze eis trok o.a. ook de Bond Beter Leefmilieu op 7 juli jl. samen met Velt, Test-Aankoop en als steun voor de Werkgroep Hormonenvrij Vlees naar Staatssekretaris Aerts.

Ook werd er meegedeeld dat in september het wetsontwerp van Staatssekretaris Aerts dat controle op de bedrijven moet mogelijk maken, voor het Parlement zal gestemd worden. Dit kan een belangrijke stap naar een meer efficiënte controle en effectievere sancties mogelijk maken. Zover is het echter nog niet...

M.B.

Korte berichten

Een jaar Biro

Biro vzw, een werkplaats voor Bewoners In de Ruimtelijke Ordening, de huisvesting en de Stads(dorps)vernieuwing, heeft een vol jaar werking achter de rug.

Biro houdt zich zowel met de inhoud als met het proces van de ruimtelijke ordening bezig. Beide aspecten worden steeds samen aangepakt. Een kwalitatieve ruimtelijke ordening bepleiten is niet mogelijk zonder deze democratisch en bewonersgericht te organiseren.

Biro verzet zich dus met klem tegen zowel een technokratische aanpak als tegen een laissez-faire, laissez-passer beleid, twee uitersten die maar al te vaak het Belgisch Ruimtelijk Beleid typeren.

Taken.

Biro doet zowel aan ondersteuning van bewoners- en actiegroepen (draggers van een kwalitatief en democratisch ruimtelijk beleid) als van het overheidsinitiatief (voor bewonersgerichte projecten, begeleiden van inspraakprocedures bij structuurplanning, herwaarderingsprojecten...). Sinds januari '83 publiceert BIRO het tweemaandelijks tijdschrift "WIJKEN OF WONEN". Hierin beoogt Biro een goed overzicht te bieden van de aktuele discussies in de ruimtelijke ordening, de plaatselijke inspraak - en actiegroepenervaringen door te geven, wettelijke en financiële middelen voor een ruimtelijk beleid te verduidelijken, goede en slechte initiatieven van plaatselijke besturen te evalueren...

(5 nrs. per jaar, 50 fr/nummer, abo: 200 fr op 001-1190992-05 van Biro vzw)

Kontaktadres: BIRO vzw
Hoogpoort 9-13
9000 GENT
091/23.49.18 E.C.

Natuur in de buurt

De Koning Boudewijnstichting en de Belgische Natuur- en Vogelreservaten zijn gestart met een campagne rond natuurbeheer. Deze campagne, die de titel draagt "Natuur in de Buurt", richt zich vooral tot de gemeentebesturen met de bedoeling hen aan te zetten een natuurbeheer van hun eigen dommen en natuurrpatrium toe te passen.

Het gaat hier zowel om grotere als om kleinere natuurgebieden. Deze laatste die doorgaans te weinig aandacht genieten inzake natuurbeheer, maken niettemin een belangrijk onderdeel uit van ons natuurbezit. Denken we maar aan poelen, wegbermen, dijken, spoorwegbermen, holle wegen, bommenrijen en hagen.

Het gaat er in deze campagne om deskundige adviezen te verstrekken, om samen te werken met het lokale beleid en vrijwilligers-geïnteresseerden, om tot afspraken te komen voor een natuurbehoudsbeleid op lange termijn. Via gemeentelijke reglementen zal tevens gepoogd worden een beter natuurbeheer te stimuleren voor terreinen in privé bezit.

Tenslotte worden alle natuurbehoudsverenigingen, actiegroepen en vrijwilligers gevraagd hun steun aan dit projekt te verlenen in de vorm van informatieverlening over waardevolle gebieden en het uitvoeren van beheerswerk.

Voor alle inlichtingen kan men zich wenden tot het sekretariaat van de campagne: "Natuur in de Buurt", Begijnhoflaan 458, 9000 Gent, tel. 091/24 20 70.

D.V.M.

Korte berichten

Ongewervelden bedreigd

In de "Red data book" serie van het I.U.C.N. (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) is een nieuw deel verschenen, deze keer handelend over bedreigde invertebraten (ongewervelde dieren). Hierin staan meer dan 600 bedreigde, kwetsbare en zeldzame ongewervelde diersoorten vermeld; daarnaast worden ook nog een aantal bedreigde leefgemeenschappen behandeld. Verder is het ook nog een soort van "Guinness book of records" voor ongewervelde dieren: de grootste oorworm (8 cm), de grootste vlinder (25 cm), de grootste bij (39 mm), de grootste mossel (1,4 m/200 kg), enz.

Het boek werd samengesteld door Susan Wells, Robert Pyle en Mark Collings, en van tekeningen voorzien door Sarah Anne Hughes. De prijs bedraagt +/- 20 \$ (plus verzendingskosten) en is verkrijgbaar bij: Conservation Monitoring Centre 219 (c) Huntingdon Road Cambridge U.K. of: I.U.C.N. 1196 GLAND, Zwitserland

D.S.

Padden

winnen het pleit

Sinds mensenheugenis wordt de pad Bufo bufo door de mens met argusogen gevolgd. Stilaan is hier een kentering in opgetreden. Zo zijn ze door het KB van 22.09.80. op de lijst geplaatst van integraal beschermde dieren in Vlaanderen. Toch blijkt dit niet te volstaan. Ieder voorjaar immers trekken de Padden er op uit om in hun favoriete paaiplaatsen voor nakomeling-

schap te zorgen. Jammer genoeg voert hen dit over gevaarlijke paadjes. Vooral het kruisen van drukke verkeerswegen kan aan honderden padden het leven kosten. De Borggravevijverstraat en de Gebanengroezestraat te Hasselt zijn zo'n onheilsplekken. Het lokale groencomité wist in 1982 via een 'overzetactie' honderden padden van een gewisse dood te redden (in totaal 4.827 eks.); wat niet belette dat toch nog 1.271 slachtoffers door het verkeer werden verrast. Op aandrang van het comité besliste het Hasseltse Schepencollege de betrokken wegen in 1983 tijdens de paaitrek voor alle verkeer af te sluiten.

E.C.

Het Broek

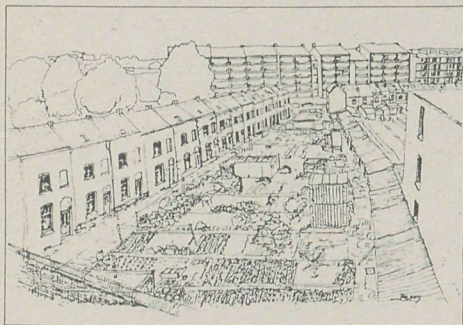
Het tussen Mechelen en Willebroek gelegen natuurschap "Het Broek" wordt de laatste maanden opnieuw erg geteisterd door allerlei milieu-onvriendelijke "maatregelen": drainering van laagveengebied, kappingen en zelfs volledige ontboscings van bepaalde stroken; aanleg, verbreding of verharding van wegen; storten van afbraakmateriaal, autobanden en zelfs asbestcementafval; vernieling van kruidlaag en bodem; "kuisen" van poelen en grachten; bouwen van een café-restaurant en een villa. Dit alles uiteraard zonder de vereiste vergunningen, zelfs zonder het op de hoogte stellen van b.v. de gemeente Willebroek, die een gedeeltelijke bevoegdheid heeft over "Het Broek". Het college van burgemeester en schepenen van Willebroek heeft dan ook een protestschrijven gericht aan de minister van leefmilieu en aan de minister van landbouw.

D.S.

Publikaties

Pioengang : van woongang tot meer dan gangbare woningen

"Bedenkingen bij een ontwerp voor sociale staatsvernieuwing" is een zeer belangrijke beschrijving, tot in de details, van het wordingsproces van het vernieuwbouwproject Pioengang in Leuven. Op 5 januari '83 werd het dossier goedgekeurd door de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, datum waarna de ontwerpers met de voorbereiding van de aanbestedingsdossiers zijn begonnen.

Dank zij het Nationaal Instituut voor de Huisvesting kan het verdienstelijk werk van de architect Lucas Van Herck - tot 1982 actief lid van het Buurtopbouwwerk "De Straatmus" - zowel aan de geïnteresseerde lezer maar vooral aan de beleids mensen op een systematische wijze worden verduidelijkt. In de hoop op navolging! Want in dit project wist Lucas Van Herck met medewerking van André Impens een echte "kwalitatieve" en "sociale" woningbouw door te drukken waarin vooral de bewoners zelf aan hun trekken komen - ze mogen er blijven in hun haast historisch, maar vooral rustig kader, aan een schappelijke prijs en met het in rekening brengen van hun rechten en wensen.

Een contrast met vroegere ervaringen van grootschalige (ver-)nieuwbouw waardoor heel wat "gangen" (cfr. Gentse beluiken) gewoon verdwenen: de invalsweg vanuit Mechelen met de kaalslag van de wijk de Bruul waaruit het Buurtwerk Het Lampeke als reactie zou ontstaan, de industriële vestigingen zoals de Boerenbond (Parijsstraat, Barbarastraat, Minderbroedersstraat) en de Stella Artois (Vaartstraat, Kanaaldok), de universiteit, parkings en appartementen,...

"Pioengang" : van woongang tot meer dan gangbare woningen, 140 blz., 100 fr op P.R. 000-0039010-16 van het Nationaal Instituut voor de Huisvesting, Sint Lazaruslaan 10, 1030 Brussel. 02/218.45.70.

M.B.

Participatie : denken en doen

"Rapport over het sociale vernieuwbouwproject FABOTA in de wijk van de Ridderstraat te Leuven". Een oude textielfabriek met herenhuis en enkele arbeidershuisjes worden vernieuwd. Van bij de start kan een participatieteam hieraan meewerken. Dit was samengesteld uit werkers van het buurtwerk 't Lampeke en het vormingscentrum Intermedium (beide in de wijk gevestigd). Vroegtijdig is het participatieteam afgestapt van zijn opdracht om als gangmakers op te treden van een verantwoorde participatie tussen bewoners en andere betrokken partijen. Er waren onvoldoende garanties hiervoor en het gevaar bestond dat de inspraak als alibi, als mistgordijn, zou gaan functioneren. De realisatie van het project gaat door, maar zonder de effectieve participatie zoals die aanvankelijk was afgesproken. Hoe het 'denkwerk' uiteindelijk

Publikaties

resulteerde in een 'niet-doen' wordt uitvoerig geanalyseerd in dit lijvig rapport. Het project heeft in elk geval zijn stempel gedrukt op de sociale vernieuwbouw in Vlaanderen.

'Participatie : Denken en doen', 217 blz., 380 fr op rek.001-0899063-46 van Intermedium, Pieter Coute-reelstraat 52, 3000 LEUVEN

016/20.15.82.

M.B.

De kringloop van het gif

Voorwaar geen opwekkende literatuur, deze uitgave van de Vereniging Milieudefensie. Het grondtema van het boek is de verschuiving van de activiteiten van de chemische industrie naar de derde wereld, nu in onze landen steeds meer beperkingen worden opgelegd voor het aanmaken en gebruik van verdelgsmiddelen.

De auteur gaat in op de gevolgen van pesticiden voor mens en milieu, de (soms dubieuze) onderzoeksmethoden om het ongevaarlijk zijn van deze stoffen voor de mens te bewijzen, de (ongecontroleerde) uitvoer naar de ontwikkelingslanden, met alle uitwassen en misbruiken, de gevolgen voor de arbeiders in de chemische bedrijven,...

De auteur vertelt dit op een voor iedereen bevattelijke wijze en doorspekt zijn verhaal met vele sprekende - en even onthutsende - voorbeelden uit de aktualiteit van de laatste jaren. Het boek schokt, maar dat is misschien precies wat we nodig hebben in deze tijd van verdwazing en onverschilligheid.

'De kringloop van het gif', Marcus Linear, 80 blz, 250fr (+16fr verzendkosten) te verkrijgen bij Bond Beter Leefmilieu vzw (rekening 427-9082201-48).

D.V.M.

Spuiten kan niet meer

Een tweede boekje van Milieudefensie waarin het gebruik van pesticiden centraal staat.

Het gaat hier duidelijk om een actieboek: naast een algemeen gedeelte waarbij ingegaan wordt op de giftigheid en de gevolgen van de bestrijdingsmiddelen, zoals die hoofdzakelijk gebruikt worden door de gemeenten in Nederland, formuleert een tweede deel alternatieven voor het gebruik van deze herbiciden. Ook schetst men verschillende actie-methoden, hoe je als actiegroep je gemeentebestuur kan overtuigen om geen verdelgsmiddelen meer te gebruiken. Tenslotte vindt men in bijlage een lijst van de meest gebruikte middelen, merken van onkruidbestrijdingsmiddelen, een woordenlijst, voorbeeldbrief en een literatuuroverzicht.

'Spuiten kan niet meer', Chris Evelo, Hans Van Gelderen, Freek Loos, 85 blz. 275 fr, te verkrijgen bij Infodok, Bogaardenstraat 79, 3000 LEUVEN 016/22.87.44.

D.V.M.

Publikaties

Je rechten als buurtbewoner

Dit is de nieuwste uitgave in de reeks Zwarte Wetsboekjes van uitgeverij EPO.

De hele wetgeving op de ruimtelijke ordening en stedenbouw (gewestplannen, bijzondere plannen van aanleg, bouw- en verkavelingsaanvragen,...), een overzicht van de milieuwetgeving (burenhinder, de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven, de grond-, water-, en luchtverontreiniging, de geluidshinder), de monumenten- en landschapsbescherming, het hele gamma van wettelijke maatregelen om verkrotting en verwaarlozing van woningen te bestrijden en te bestraffen, de onteigeningsprocedures en tot slot een overzicht van de verschillende gerechtelijke procedures.

Al deze onderwerpen worden er, weliswaar op summiere manier, eenvoudig en helder uit de doeken gedaan; voornamelijk vanuit het gezichtspunt van een buurtbewoner-wijkcomitee en wat hij/zij daarmee in de praktijk kan aanvangen. Het is dus zeker een belangrijk juridisch instrument dat je als bewoner nodig hebt in je strijd voor een betere woon- en leefomgeving. Er is ook een praktisch bruikbare adressenlijst bijgevoegd.

Dit is meteen een goede aanvulling op andere bruikbare handleidingen als "De rechten van de huurder" (88 blz., 100 fr.) of "De rechten van de sociale huurder" (112 blz., 100 fr.)

'Je rechten als Buurtbewoner', Luc Lavreysen en Brusselse Buurtwerken, 136 blz., 250 fr., te verkrijgen bij EPO, tel. 03/239.68.74.

E.C.

Tertiaire zuivering lagunering en hergebruik van afvalwater

Onder deze titel verschijnt de achtste titel in de reeks "leefmilieudossiers" van de Stichting Leefmilieu. Het gaat om afvalwaterbehandelingsystemen die, voor onze streken vooral het eerste en het laatste, aan belang zullen winnen. Als derde stap in de behandeling van afvalwater (na het mechanische of primaire en de biologisch-sekundaire behandeling) zorgt de "tertiaire zuivering" voor verwijdering van de (resterende) zwevende stoffen en van stikstofverbindingen en fosfaten. Deze bijkomende stap is nodig bij lozing in een waterloop met geringe zelfzuiveringsmogelijkheid of te traag stromend water of bij hergebruik.

Zowel de technieken als berekeningsgrondbeginselen worden beschreven. In "lagunering" worden de diverse systemen van "stabilisatievijvers" geschatst als relatief goedkope systemen voor waterzuivering (enkel bij goedkope ruimte en voldoende lichtintensiteit voor fotosynthese).

Het laatste deel handelt over "water" dat een belangrijke "grondstofwaarde" heeft. Hergebruik, zowel bij irrigatiedoeleinden, recreatiedoeleinden en industriële toepassingen worden behandeld. Ook wordt ingegaan op de noodzaak om water voor drinkwaterbereiding te hergebruiken. Alle gezondheidsrisico's zijn hier evenwel nog niet opgelost zodat verdere studie noodzakelijk is.

'Tertiaire zuivering, lagunering en hergebruik van afvalwater', Prof. ir. A. Van Haute, uitgegeven in de reeks "Leefmilieudossiers" - als

Publikaties _____ Film _____

nr. 8 - van de Stichting Leefmilieu, 201 blz, 450 fr (abonnees van het blad 'Leefmilieu' : 360fr), Stichting Leefmilieu, p/a Rockox-huis, Keizerstraat 8, 2000 Antwerpen, 03/231.64.48.

E.C.

Landschapspark Krekengebiet... een landschapspark ? natuurlijk !

Op 30 juli jl. werd tijdens een perskonferentie in de lokalen van BBL de documentaire over het Landschapspark Krekengebiet voorgesteld. De produktie van deze film lag in de (veilige) handen van het Klank- en Beeldcentrum van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, en werd gerealiseerd in mei-juni 1982. De videomontage duurt ongeveer 28 min. Het gebied wordt kort gesitueerd. Daarna volgt een bondige ontstaans-geschiedenis. Vervolgens worden de drie aspecten natuur, cultuur en landbouw uitvoerig belicht. Ook de menselijke activiteiten, als onderdeel van de cultuur, komen ruim aan bod. Enkele toeristische mogelijkheden worden aangehaald. Naar het einde komen een aantal bedreigingen in beeld. Daarna wordt een landschapspark als mogelijke beschermingsvorm voorgesteld, een bescherming, waarbij alle aspecten zo goed mogelijk aan bod komen.

Belangstellenden kunnen zich wenden tot: Klank- en Beeldcentrum, Gaillaitstraat 78, 1030 Brussel, tel. 02/216 50 06.

L.G.

Wegens plaatsgebrek is het niet mogelijk alle publikaties die op het sekretariaat aankomen, te bespreken. Toch zijn volgende boeken en brochures ook het vermelden waard:

° TERZAKE, een nieuw tijdschrift voor een open en inspraakgericht gemeentebestuur, De Wakkere Burger, Liedtsstraat 27-29, 1030 Brussel, tel. 02/241 88 33

° Het natuurtechnisch beheer van de Amerikaanse vogelkiers in de Nederlandse bossen, Stichting Kritisch Bosbeheer, Stichting Vrijwillig Bosbeheer Noord Nederland en Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer, Utrecht, Groningen en Naarden, 28 p. fl. 12,50 (inkl. porto)

° Veldornithologisch jaarboek van Noord-West-Vlaanderen, over het voorkomen van vogels in de betrokken regio tussen juli 1981 en juni 1982, uitg. JNM afdeling Brugge, 245 fr. (inkl. porto) op rekeningnummer 474-7054171-77 van A. Anselin, Diksmuideheirweg 114, 8200 Brugge

° Het Comité Jean Pain 1978-1983, een overzicht van 5 jaar activiteiten van het Comité, 50 fr., Comité Jean Pain, Prinses Elisabethlaan 18, 1030 Brussel, tel. 02/241 08 20

° Rijshout, Paalhout, Brandhout, uitg. Landelijk Overleg Natuur- en Landschapsbeheer, een onderzoek naar de gebruiks- en afzetmogelijkheden van produkten die als oogst vrijkomen bij het natuur- en landschapsbeheer, fl. 10, L.O.N.L., Noordereinde 60, 1243 JJ 's Graveland

° Veiligheid en alternatieve defensie: de idee van sociale verdediging, G. Geeraerts en P. Stouthuysen, 176 p., 295 fr., uitg. I.O.T., Van Elewijckstraat 35, 1050 Brussel, tel. 02/640 19 98

° Tussen somber en dwaas, spektakel van 1u30, prijs: 14.500 fr.; kontakt: I.O.T., zie hoger

L.G.

Portret

Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie

In tal van gemeenten staan "vreemde" overblijfselen. Gebouwen, roestige machines, oude opschriften,... waarvan velen zich het doel of de herkomst afvragen. Ze zijn nog niet zo oud, maar vaak is men reeds vergeten wie ze oprichtte, wanneer, en met welk doel. Op de vooravond van de Derde Industriële Revolutie wordt de herinnering aan de oorsprong van deze "getuigen" steeds vager, wordt hun beeld steeds "vreemder". En toch getuigen zij van de krachten die het heden schiepen. Van het zwoegen en zweten van onze voorouders.

In de Leiestreek reiken tientallen schouwen van vroegere vlasroterijen naar de hemel. In het Gentse zijn het de schouwen van de textielfabrieken. Langs de Rupel de schouwen van machtige steenbakkerijen. In Limburg wordt het rustige heidelandschap bruusk doorbroken door terrils, waarvan sommige reeds afgegraven zijn of worden, gebruikt in nieuwe bouw-elementen of als onderlaag voor nieuwe wegen. De enorme gebouwen, loodsen, torenhoge schouwen,... zijn vaak bouwtechnische pareltjes, maar ook de opvallende symbolen van oude nijverheden die thans door nieuwe afgelost worden. Tussen deze liggen bescheiden werkmanswoningen, oude

winkels,... Vroegere spoorwegen en kanalen, oude wegtracés, blijven lijnrechte lidtekens in het landschap en getuigen van de oude transport- en communicatie slagaders.

Al deze symbolen verdwijnen langzaam, worden vervangen. Men kan zich hierover verheugen, men kan het betreuren. Men mag echter niet vergeten dat dit verleden bestaan heeft. Weten waar de "roots" van het heden, van de toekomst liggen! Weten wie onze maatschappij materieel creëerden, en hoe zulks gebeurde!

Hebben wij het recht het harde zwoegen van onze voorouders te vergeten? Of het vernuft en de realiteitszins van vroegere uitvinders en technici?

Steeds meer vrijwilligers trachten thans dit verleden te bestuderen, te behouden, in te schakelen in of bruikbaar te maken voor het dagelijks leven. De Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie, een v.z.w. die in 1978 opgericht werd en dit jaar dus haar eerste lustrum viert, tracht al deze vrijwilligers-activiteiten in het Vlaamse land te stimuleren en te coördineren.

De VVIA doet momenteel een beroep op vrijwilligers om een inventaris op te stellen van gebouwen, voorwerpen en kollekties.

Belangstellenden kunnen kontakt opnemen met de "Aktie maak uw industrieel verleden bekend", p/a VVIA, Postbus 30, Postkantoor M. Hendrikaplein, 9000 Gent 12.

Kalender

- 28 augustus vanaf 14.30u. Feestviering 15 jaar Wielewaal Schelde-Leie, met natuurwandeling, volksspelen, barbecue, Domein St. Hubert, Fiertelmeers 76, 9600 Ronse
- 4 tot 10 september Zomeruniversiteit "Milieu en Economie" van IPOVO, Rijkssportcentrum Hazewinkel te Willebroek, inl. Tweekerkenstraat 41, 1040 Brussel
- 14 tot 16 september Nationale Windenergie Conferentie 1983, Noorderwijkhout, info: Stichting Energie Anders, J.C. van den Doel, Postbus 56, 3150 AB Hoek van Holland, tel. 01747-52 41
- 3 september studiedag over de industriële archeologie van de bierbrouwerijen (10-18 u.) te Bokrijk, inl. VVIA, Postbus 20, 9000 Gent-12
- 17 september Grimbergen, studiedag over de inventarisatie van watermolens, m.m.v. dr. Cl. Cartier (Beauvais, Frankrijk), inl. VVIA, zie hoger
- 11, 12, 13 en 14 oktober "Milieu-effekt Rapportage", cursus van de Stichting Postakademiale vorming gezondheids-techniek, Stevinweg 1, Delft
- vanaf 8 oktober lezingencyclus in het kader van het "Getuig-schrift Menselijke Ecologie", V.U.B., prof. C. Susanne, Pleinlaan 2, 1050 Brussel
- 15 oktober Antwerpen, studiedag over transportarcheologie en transportmusea (water, weg, spoor, lucht), in samenwerking met de International Association of Transport Museums, inl. VVIA, zie hoger
- 15 oktober Polderdag te Brugge, inl. BNVR, Vautierstr.29, 1040 Brussel
- vanaf 24 oktober vier periodes van 4 dagen, Seminaar milieukunde van het Nederlands Instituut voor Preventieve Gezondheidszorg, Wassenaarseweg 56, 2333 AL Leiden

Aankondigingen van milieumanifestaties zoals debatten, opendeurdagen, kursussen, stages, tentoonstellingen, enz. kunnen voor eventuele opname in onze kalender opgestuurd worden naar het sekretariaat van BBL.

"Milieurama" is het maandelijks tijdschrift van de Bond Beter Leefmilieu - Vlaanderen vzw
3de jaargang, nr. 7/8, juli - augustus 1983
Verantwoordelijke uitgever : Dirk Van Melkebeke
Aarlenstraat 25 - 1040 Brussel -
Tel. 02/230.94.10.

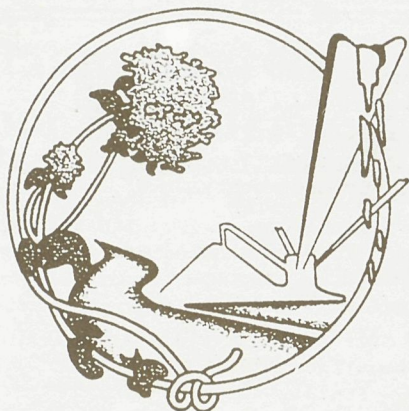

30ste NATIONALE NATUURBESCHERMINGS DAG

zondag 18 september 1983

**Stokkem (gem. Dilsen)
in het Maasland**

LANDSCHAP
EN ONTGRONDING

*Kontaktadres : GROENCOMITE DILSEN
Europalaan 89, 3650 Dilsen.*

PROGRAMMA

(10 u. - 12 u.) : volksdansen, wandelconcert harmonie, mogelijkheid tot deelneming aan kort geleid bezoek aan Stokkem

(12 u. - 13 u. 30) : op het dorpsplein drank en eetwaren zijn heel de dag verkrijgbaar

(13 u. 30 - 17 u.) : officiële manifestatie met muzikale omlijsting, daarna keuze uit drie wandelingen van ca. 6 km

in het dorp : volksdansen en concert harmonie.

**International
Water
Tribunal
3-8 October 1983**

Kriterionzaal Rotterdam

**Het probleem
van ons water**

Kontaktadressen :

België

Ward Dossche

**Vermeijlenlaan 1, Bus 15, 2050 Antwerpen
telephone 3-2196696 or 2-2136758**

Nederland

**Stichting Internationaal Water Tribunaal
Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam
telephone 20-717975**

Aanverwante activiteiten :

26 september tot 2 oktober

Tweede biënnale van de milieufilm te Rotterdam
thema "mens en water", De Doelen, Concert- en
kongresgebouw, Rotterdam, incl. Fondation
Européenne de la Culture, 55 rue de Varenne,
75341 Paris Cedex 7

30 september

Symposium van de Ekologische Kring "Rijnwater
in Nederland, Kriterionzaal Rotterdam"